

■ Amsterdam
wint de
Hein Roethofprijs 1995

SEC is een uitgave van de Dienst Preventie, Jeugdbescherming en Reclassering (PJR) van het Ministerie van Justitie, in samenwerking met het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC). Het blad wordt gratis verspreid onder diegenen, die werkzaamheden verrichten op het terrein van de criminaliteitspreventie. Opname van een artikel in het tijdschrift betekent niet dat de inhoud ervan het standpunt van de Minister van Justitie weergeeft.

Redactieraad

H. van den Broek (VNG), M.N. Cramwinckel (Binnenlandse Zaken), J.J.M. van Dijk (DB), P.A.O. Josephus Jitta (PJR), H.G. van de Bunt (WODC), H. de Krosse (SIBa), J.H. Pols (Voorlichting Justitie), J. Huizing (Politie Groningen).

Kernredactie

B.M. van der Goes (Binnenlandse Zaken), V. Jammers (PJR), M. Kruissink (WODC), G.C. Smulders (Gemeente Rotterdam), J.J. de Waard (CDWO), H.M. Willemse (DB), W. Yspeert (VNO-NCW).

Eindredactie

R.G.H. van Kaam (DB)
I.L. van Erpecum (PJR)

Redactieadres

Ministerie van Justitie, Redactie SEC,
(kamer H 927), Postbus 20301,
2500 EH Den Haag. Telefoon 070 - 370 65 42.
Fax 070 - 370 79 05.

Abonnementenadministratie

Abonnementen zijn gratis. De aanvraag voor abonnementen, alsmede het doorgeven van wijzigingen in de adressering kunnen (uitsluitend schriftelijk!) worden ingediend bij de redactie.

Vormgeving

Tappan

Druck

Sdu Grafische Projecten

Sluitingsdatum kopy

Kopy voor SEC 10-1 (januari 1996) dient uiterlijk 20 november 1995 in het bezit van de redactie te zijn. Kopy graag op diskette in WordPerfect (DOS). Ongevraagde kopy kan plaatsing worden geweigerd.

Aan dit nummer werken verder mee:

E. van den Berg, B. Bieleman, P. Boekhoorn, T. Eijken, A. Essers, A. Faas, B. Haasbroek, L. Hermesen, C. van 't Hoff, G. Huijbregts, G. Huisman, H. de Krosse, P. van der Laan, R. Meijer, J. Snippe, E. Spaans, K. Swierstra, P. van der Veer, A. Wielenga.

Artikelen, bijdragen en/of reacties kunnen in overleg met de redactie worden geplaatst. Tegen overname van artikelen in Nederlandse media uit dit tijdschrift (mits met duidelijke vermelding van bron en auteur) bestaat geen bezwaar. Voor buitenlandse tijdschriften gelden aparte regelingen, waarvoor overleg met de redactie noodzakelijk is. Bij overname wordt toezending van een bewijsnummer op prijs gesteld.

ISSN 0920-5128

Op de voorpagina. De negende editie van de Hein Roethofprijs is gewonnen door Amsterdam. De jury kende dit jaar vier eervolle vermeldingen toe, een recordaantal. 3

Grote-stedenbeleid. Het grote-stedenbeleid van het kabinet biedt vele kansen. Het is echter oppassen geblazen voor talloze mogelijke valkuilen. 5

Grote-stedenbeleid. Het convenant tussen overheid en VNG met betrekking tot het veiligheidsbeleid richt zich op jeugd, drugs, leefomgeving en toezicht. 8

Enge plekken. Kunstzinnige criminaliteitspreventie in de hoofdstad: 'Creatief met tunnels'. 10

Openbaar vervoer. Een verbetering van toezicht leidt niet per definitie tot verhoging van de sociale veiligheid, zo blijkt uit proeven in Sneek en Groningen. 12

Jongeren. Intensieve dagprogramma's voor jongeren als alternatief voor gevangenisstraf? Project Cashba boekt resultaat, al is het weinig spectaculair. 15

Jongeren. Werkstraffen - dienstverlening tot maximaal 240 uur in plaats van gevangenisstraf - zijn de afgelopen jaren uitgegroeid tot populaire sancties. 18

Jongeren. Sinds een jaar of drie wacht men in Eindhoven niet meer met ingrijpen tot jongeren delicten gaan plegen. 21

Winkeldiefstal. De preventiebereidheid onder detaillisten neemt toe, zo blijkt uit onderzoek. Niettemin laat nog steeds bijna een op de elf winkeliers maatregelen achterwege. 23

Crimi-trends. Ondanks de steeds zwaardere belasting van het strafrechtelijk apparaat, neemt sinds 1990 het aantal strafzaken toe. 26

Nationaal Platform. Criminaliteitsbeheersing. Onlangs is het derde regionale platform criminaliteitsbeheersing opgericht. Voorzitter Meijer: 'De argeloosheid moet verdwijnen'. 32

Nationaal Platform Criminaliteitsbeheersing. Justitie en politie krijgen onderwijs in de fijne kneepjes van het bankwezen. Terug naar de schoolbanken. 36

PJR-documentatie. Een overzicht van de meest recente publikaties op het gebied van de veel voorkomende criminaliteit. 38

PJR-documentatie. Een literatuuroverzicht over het onderwerp Alternatieve sancties en Werkstraffen. 39

Achterpagina. De column van SECondant.

Tekening voorpagina: Hans Sprangers

Eervolle Vermeldingen voor Beaupère, Visser, Van Doorn en Maertens

Amsterdam wint de Hein Roethofprijs 1995

door Ron van Kaam

Het project 'Meldpunt Extreme Overlast Westerpark' uit Amsterdam is winnaar geworden van de Hein Roethofprijs 1995. De Nederlands-Belgische jury was unaniem vol lof over de onconventionele aanpak van overlast in de hoofdstad, te meer daar de werkwijze perspectieven biedt voor toepassing elders. Amsterdam is nu net als Rotterdam twee maal winnaar geworden van de jaarlijkse preventieprijs.

'Bij het Meldpunt Westerpark krijgen bewoners gehoor op hun klachten. De klager wordt gestimuleerd om zelf ook wat te doen. Zoals steeds bij dit type preventie worden eigen weerbaarheid en zelfredzaamheid vergroot'. Foto: Jaap van der Veer

Na het vorig jaar een uitstapje te hebben gemaakt naar België, waar het Stadhuis aan de Grote Markt in Brussel het toneel was van de uitreiking van de Hein Roethofprijs, had de jury dit jaar de zetel verplaatst naar Amsterdam. Op maandag 2 oktober hadden ruim 200 personen gehoor gegeven aan de oproep van de Nederlandse gastheren om de negende uitreiking van de Preventieprijs bij te wonen in de Beurs van Berlage.

Eervol Voorzitter Peter Hoefnagels reikte in de AGA-zaal allereerst een viertal Eervolle Vermeldingen uit. Aan Christian Beaupère uit Luik, vanwege zijn inzet om de autocriminaliteit in

zijn stad terug te dringen, aan de Haagse kunstenaar Willem van Doorn voor zijn onorthodoxe manier om graffiti tegen te gaan door dit met kunst te bestrijden, aan Johan Maertens, die in België de traditionele schoolreizen per trein combineert met drugsvoorlichting, en aan de Amsterdamse voormalige taxichauffeur Willem Visser, die een preventief camerasysteem ter beveiliging van taxichauffeurs ontwikkelde.

Preventie Vervolgens ging Hoefnagels in op het basisgegeven van de prijs: Preventie. 'Dat is iets om enthousiast voor te worden. Op een heel concrete manier, in de

samenleving zelf, wordt iets uitgevonden en toegepast dat slachtoffers en ellende voorkomt, dat leefbaarder maakt, dat angst wegneemt én dat voorkomt dat het repressieve strafrechtelijke apparaat, altijd duur en nooit effectief genoeg, in werking moet treden.' 'Preventie maakt leefbaarder en voorkomt slachtoffers. Preventie blijft niet bij illusies. We hebben in de honderden projecten van de laatste negen jaren gezien dat preventie de samenleving in concreto beter maakt, soms een beetje beter, soms zelfs veel beter. Vaak waren er ellende, verloedering, criminaliteit en slachtoffers en na de preventieve maatregelen waren ze er niet meer of veel minder. Dat kan van strafrechtelijke handhaving zelden worden gezegd, hoe noodzakelijk zij ook is. Daarom kan de jury

De auteur is secretaris van de Commissie-Hein Roethofprijs.

enthousiast worden van de genomineerde projecten, zoals in Lessines, in Ixelles, Rotterdam en Hoogvliet.' Hoefnagels roemde de werkzaamheden in alle vier de steden en riep de afgevaardigden bij zich op het podium, waar zij een oorkonde en een cheque van f 2.500,- kregen uitgereikt. Wat uitgebreider ging hij in op Amsterdam.

Amsterdam 'We gaan naar Amsterdam, die grote stad, de spreekwoordelijk lastige stad. Dat er volgens het liedje van Johnny Jordaan de humor op straat ligt zolang de lepel in de brijpot staat, wisten we, maar dat tegenwoordig de verkeerde lepels in de foute brijpotten staan, weten we nu ook. Het nieuwe liedje in de wijk gaat zo: gebruik van drugs, spuiten in de portieken, handel in drugs, intimidatie van burens en voorbijgangers, lawaai ook 's nachts, woningvervuiling, stankoverlast en stoken van open vuur in woningen die van gas en elektra zijn afgesloten. Daarin te leven is leven in een explosief mengsel.' 'De conventionele antwoorden van GGD, RIAGG en verslavingszorg werkten niet meer. Toen in Amsterdam-Oost een Turks meisje werd doodgeslagen, was de boot aan. Het stadsdeel Westerpark richtte samen met politie, GGD, RIAGG, Jellinek en woningcoöperaties het Meldpunt Westerpark op. Hier krijgen bewoners gehoor op hun klachten. De klager wordt gestimuleerd om zelf ook te doen wat kan. Zoals steeds bij dit type preventie worden eigen weerbaarheid en zelfredzaamheid vergroot. Anonieme klachten worden

niet in behandeling genomen, dus klikkers, dat zijn anonieme klagers, krijgen geen kans. Als dat wel zo zou zijn, had u de jury over dit meldpunt niet gehoord.

'Het verloop van de behandeling via het meldpunt is: gerichte hulpverlening, wegnemen van de overlast en als dat niet genoeg is: drang en daarna dwang. De mesjoggene druggebruiker kan kiezen tussen afkicken of detentie. Indien nodig komt er een inbewaringstelling of een rechterlijke machtiging. Bij aanhoudende extreme overlast volgt een ontruimingsprocedure met gedwongen woonbegeleiding. Uithuiszetting kan meestal voorkomen worden. In 1994 zijn 500 overlastklachten behandeld.'

Toepasbaar 'De jury vindt dit een voorbeeldig project, niet alleen omdat het elders goed toepasbaar is: alle juridische en hulpverleningsinstrumenten zijn in het hele land aanwezig. Andere stadsdelen beginnen nu ook. Maar het is ook voorbeeldig omdat het gericht is op het voorkomen van slachtoffers, het wegnemen van 'overlast'. Preventie van criminaliteit krijgt pas betekenis als het slachtoffers voorkomt. De jury ziet grote perspectieven in preventieve aanpakken als deze voor de vele slachtoffers van de drugscene. De aantallen slachtoffers op straat, in de wijken, zijn een veelvoud van het aantal drugverslaafden en het kwadraat van een veelvoud van het aantal gepakte daders. Want de slachtoffers zijn ook de avondgevangenen in hun huis, de beroofden op straat en in hun huizen, de traumatisch bedreigden, de in elkaar

geslagenen.'

'Repressie alleen helpt niet. De glorie van monsieur Chirac wappert weliswaar in de vlag van het repressieve ritueel, maar het is een vlag op een modderschuit. De modderschuit zelf kan de samenleving bespaard blijven door een gericht beleid dat de vele echte slachtoffers in de samenleving voorkomt. Het is vanwege die aanpak en dit perspectief dat de jury una voce besloten heeft aan het Meldpunt Extreme Overlast Stadsdeel Westerpark te Amsterdam de Hein Roethofprijs 1995 te verbinden.'

De indieners van het project kregen uit handen van de jury een oorkonde, een luxe-uitgave van het juryrapport en een bedrag van f 25.000,- te besteden aan het project. En de verplichting om het volgende jaar precies aan te geven wat er met het geld is gedaan. Het bleef nog lang onrustig in de stad.

Nieuwe kansen voor criminaliteitspreventie

Wie een valkuil graaft...

door Jaap de Waard en Koert Swierstra

Het Haagse stadhuis stond nog in de steigers, dus dat leek in juni dit jaar de aangewezen plek om een convenant te sluiten met de vier grote steden. Samen met hen zal het kabinet het sociaal en economisch fundament van de steden versterken. Een ambitieus plan, omdat het onder meer voorziet in een afname van zowel subjectieve als objectieve criminaliteit in vier jaar tijd.

Speerpunten in het convenant tussen het kabinet enerzijds en Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht anderzijds zijn werk, onderwijs, zorg, veiligheid en leefbaarheid. De laatste twee hebben betrekking op reductie en preventie van criminaliteit, overlast en onveiligheidsgevoelens. Preventie is nadrukkelijk de eerste schakel van de totale 'veiligheidsketen'. Immers, een uitsluitend reactief optreden is te vergelijken met het verschuiven van de stoelen op de Titanic. Het doel is ambitieus: zowel de objectief vast te stellen cijfers als de subjectieve beleving van de burger moeten de komende vier jaar een substantiële omslag te zien geven. Een

voorbeeld is de daling van het aantal jongeren per 10.000 dat met de politie in aanraking komt met maar liefst 30%.

Realisme Eerdere beleidsoffensieven zoals de bestuurlijke preventie van criminaliteit, sociale vernieuwing en het veiligheidsbeleid hebben de nodige leerstof opgeleverd. Nieuw aan het grote-stedenbeleid is de integrale aanpak in sociaal-economisch kader, de grote nadruk op gelijkwaardigheid en het eigen initiatief van de steden, en de expliciete afspraken in termen van meetbare streefcijfers. Is het haalbaar? Zijn de verwachtingen realistisch? Streefcijfers moeten immers meer zijn dan rituelen van eigentijdse bestuurlijke bedrijfsvoering.

Alweer bijna dertig jaar geleden werd in de Verenigde Staten de Safe Streets Act aangenomen. 'Buzz words' waren de stijgende criminaliteit, onveiligheidsgevoelens, verpaupering van buurten, onderklasse, raciale spanningen, en samenwerkingsverbanden. De effect-evaluatie in acht grote 'pilot cities' pakte echter niet in alle opzichten even positief uit. Onderstaand een aantal elementen die bij de evaluatie begin jaren zeventig aan de orde kwamen. Wellicht kunnen we ook daar nog iets van leren.

Valkuilen Zonder dat een van de partijen ze nou stelselmatig staat te graven, zouden er links of rechts

valkuilen kunnen opdagen. Om de criminaliteit terug te dringen zijn samenwerkingsverbanden van politie, justitie, gemeente, bedrijfsleven en buurt in principe de aangewezen weg. Er bestaat echter, we weten het, nogal eens een forse kloof tussen beleidstheorie en praktijk. Bij het ontwikkelen van maatregelen en experimenten in het grote-stedenbeleid moeten uitvoerders en praktijkmensen dan ook rechtstreeks worden betrokken. Daarbij moeten we ervoor waken dat alle afstemming niet ontaardt in nodeloze papierstromen en energie-slopende vergaderingen. De bewoners van de steden hebben recht op iets anders.

Een eenduidige strategie op nationaal en lokaal niveau is wenselijk, maar enige interpretatieruimte is nodig voor een flexibel daadwerkelijk optreden ter plaatse. Dit vermindert het risico van korte-termijninitiatieven die snel ontwikkeld worden, doch bij een lichte draaiing van de wind even snel weer aan de kant worden geschoven.

Hoe de gewenste resultaten vast te stellen? Bij het ontwikkelen van beleid spreekt men wel van een 'onontwarpbare knoop van factoren'. Hoe weten we dan dat de gewenste verandering inderdaad te danken is aan ons project? Het grote-stedenbeleid zal jaarlijks worden doorgemeten op zijn effecten. Preventie en reductie van criminaliteit worden onder meer aan enkele harde cijfers (en laten we deze nu eens niet tussen aanhalingstekens zetten) afgemeten. Goed nagegaan moet worden of inderdaad effecten van beleid worden gemeten, of 'alleen

maar' het nakomen van afspraken in een convenant, of eerder onderliggende maatschappelijke ontwikkelingen die niets uitstaande hebben met het beleid van wie dan ook.

Bovendien, een politiek en publiciteitsgevoelig thema, zoals preventie van criminaliteit, kan ineens onder heel andere depressies komen te liggen, waardoor bijvoorbeeld incidenten het beleid weer een andere kant opsturen.

Dit alles maakt dat we er verstandig aan doen onze ambities met het grote-stedenbeleid te richten op een beperkt aantal goed omschreven doelen.

Verkwisten Het beschikbare geld kan verdwijnen of worden verkwist door het versnipperd te verdelen over vele projecten. Deze kunnen niet-rationeel zijn, of slechts frivol. Geld kan ook verkwist worden aan routine-uitgaven, of door gaten te vullen onder het mom van preventie. Het gevolg hiervan is dat het mogelijke effect van financiële investeringen sterk afneemt.

Zo werd begin jaren zeventig in de Verenigde Staten zo'n 30% van de beschikbare 800 miljoen dollar voor de *pilot cities* uitgegeven aan extra opleiding voor politieagenten. Deze investering kwam de steden echter niet ten goede. Na de genoten opleiding verliet men massaal het korps om met de opgedane kennis in het bedrijfsleven een lucratiever carrière op te bouwen.

Het gevaar dreigt dat er geen eenduidige strategie zal zijn op

nationaal en lokaal niveau. Dit gegeven, toegevoegd aan het basisprobleem van wat werkt en wat niet, heeft de voorspelbare uitkomst van korte-termijninitiatieven die snel ontwikkeld worden en weer even snel aan de kant worden geschoven. Amerikaanse voorbeelden hiervan zijn projecten in de sfeer van "Goed gemerkt", verlichtingsprojecten en buurtpreventieprojecten.

Er moet voor worden gewaakt dat grote-stedenbeleid niet onttaardt in nodeloze en complexe ambtenarij en bijbehorende bureaucratie. Zo had in de VS een door Washington dwangmatig opgelegde planning en verantwoording van de voorgenoemde maatregelen in de grote steden tot gevolg dat de laatste voorstellen instuurden met een gemiddelde van 1.000 vellen A4. De uiteindelijke doelen werden hierdoor vaak uit het oog verloren. De extreme richtlijnen hadden tot gevolg dat er alleen planning op papier ontstond, maar die nooit daadwerkelijk werd uitgevoerd.

Bewoners Een belangrijke bevinding in de VS, maar ook in Nederland, is dat de rol van bewoners van de grote steden met betrekking tot criminaliteitspreventie zeer beperkt blijkt te zijn. De preventiebereidheid in probleemwijken is ronduit mager. Drie Amerikaanse meta-evaluaties toonden, onafhankelijk van elkaar, aan dat buurtpreventieprojecten als mislukt beschouwd kunnen worden. Het bleek hier onmogelijk om gemeenschapszin, preventiebereid-

heid en integratie te verbeteren. Het idee dat zelfredzaamheid en het inzetten van vrijwilligers geen geld kosten, bleek een lege veronderstelling. Juist in deze wijken zijn financiële injecties noodzakelijk. Geld alléén maakt niet gelukkig. 'Hoe meer geld, des te groter de kans op criminaliteitsreductie' klinkt wellicht aardig, maar blijkt op basis van onderzoek uit de VS niet op te gaan. Het hoofdeffect van een injectie van verschrikkelijk veel geld -- in het topjaar 1975 ging het om ruim 850 miljoen dollar -- was niet een afname van criminaliteit. Daarvan bleek geen sprake.

Een duidelijk effect was wel op een ander gebied vast te stellen: het hoofdeffect van de investeringen was een geweldige toename van het aantal ambtenaren. In 1980 besloot de toenmalige president Carter dan ook om de geldkraan voor onder andere grote-stedenbeleid resoluut dicht te draaien.

In de VS werd de centrale overheid door de lokale overheid vaak gezien

Cruciaal onderdeel van het convenant is de inzet van een flink aantal mensen voor functioneel toezicht, zoals flatwachten.

Foto:
Joost v.d. Broek

als een loket waar men naar hartelust kan shoppen. Iedereen wil wel een stukje van de taart. In de praktijk bleek dat wanneer het geld verkregen was, de uiteindelijke besteding niet volgens de afspraken plaatsvond. Hier moeten we in Nederland voor waken.

Vergezichten In het kader van het grote-stedenbeleid kan de criminaliteitspreventie de kinderschoenen definitief (en ook nog milieu-technisch verantwoord) afdanken. Er is ruimte voor innovatieve, omvangrijke en effectieve experimenten gericht op de delicten met een positieve prognose: beroving/roofoverval, inbraken en vandalisme. Aan het eind van de convenantsperiode zal structureel meer geld beschikbaar zijn voor preventie en bijvoorbeeld voor jeugdreclassering. Uit het 40.000-banenplan, cruciaal onderdeel van het convenant, zal een flink aantal mensen in te zetten zijn voor functioneel toezicht.

Een betere aansluiting binnen de hele

strafrechtelijke keten in de stedelijke praktijk, inclusief preventie, is van niet te onderschatten belang ook voor de burgers in de achterstandswijken.

Het zal tevens de constructieve beeldvorming ten goede komen van justitie en veiligheidszorg. Uit de experimenten van bestuurlijke criminaliteitspreventie en sociale vernieuwing kwam een belangrijke rol naar voren voor de inwoners van de grote steden zelf bij het terugdringen van de criminaliteit. Ook in de probleemwijken komt steeds meer oog voor de mogelijkheden, ook in de eigen etnische groep, om de gemeenschapszin en sociale integratie te verhogen. Deze kansen moeten met beide handen worden aangegrepen. Acties van burgers tegen drugsoverlast kunnen doorslaan in extremen, maar bijvoorbeeld in Amerika zijn op dit punt ook positieve ervaringen opgedaan.

Het grote-stedenbeleid biedt kansen om op innovatieve en effectieve wijze te experimenteren met samenwerkingsverbanden tussen het rijk, lokale

overheden en bedrijfsleven. Het verder aanhalen van de banden met bedrijven, zowel ten behoeve van preventieprojecten als bijvoorbeeld de tenuitvoerlegging van werkstraffen, is zeer wenselijk. Mogelijk kan een meer gerichte aandacht voor het slachtofferschap van bedrijven meehelpen bij het tegengaan van de trek van grote bedrijven uit de steden. Zelfs geld alleen maakt niet gelukkig. Belangrijk is om achterblijvende groepen in de steden de overtuiging te geven dat de plannenmakers, al wonen ze niet bepaald in dezelfde soort wijken, evenzeer de criminaliteit en overlast te lijf willen gaan. Dat, met andere woorden, de maatschappij op dit punt een en ondeelbaar is.

Tenslotte 'De man op straat moet er in deze kabinetsperiode iets van merken', meent staatssecretaris Kohnstamm, de trekker van het grote-stedenbeleid. Om dit vast te kunnen stellen is in het grote-stedenbeleid ook aan onafhankelijk onderzoek een vitale rol toebedacht. Kennisoverdracht over succesvolle maatregelen en experimenten kan plaatsvinden naar andere locaties. Beleid, praktijk en onderzoek worden op deze manier met elkaar verbonden.

We moeten te zijner tijd de meetlat van de eerdere Nederlandse en Amerikaanse ervaringen er nog maar eens naast leggen. We zeiden het al, de grote steden en hun inwoners hebben daar als eersten recht op.

Binnenlandse Zaken, Justitie en VNG sluiten convenant veiligheidsbeleid

Zonder samenwerking geen integrale aanpak

door Bernadette van der Goes

Binnenlandse Zaken, Justitie en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) zijn overeengekomen gezamenlijk te werken aan de ontwikkeling en uitvoering van het integraal veiligheidsbeleid. Het convenant dat zij daartoe hebben ondertekend, bevat een ambitieuze hoeveelheid afspraken. De kracht van dit convenant is dat het is ingebed in het totale veiligheidsbeleid dat het kabinet voert.

"Pas wanneer probleemgericht in nauwe samenwerking vorm en inhoud wordt gegeven aan veiligheidsbeleid kan er sprake zijn van een door alle betrokkenen gewenste integrale aanpak." Deze zin staat bijna terloops neergeschreven in de inleiding van het samenwerkingsprotocol dat de ministeries van Binnenlandse Zaken en Justitie en de VNG op 29 juni hebben ondertekend. Cryptische taal die zich niet zo een, twee, drie laat doorslikken. Woorden waar je even op moet zuigen voordat ze hun geheim prijsgeven, maar die bij nader inzien eigenlijk heel goed als motto van het protocol hadden kunnen dienen.

Samenwerking In het convenant is vastgelegd op welke wijze de beide departementen en de VNG gezamenlijk zullen werken aan het

ontwikkelen en uitvoeren van het integraal veiligheidsbeleid. Iets waarover de geciteerde passage geen onduidelijkheid laat bestaan: "probleemgericht en in nauwe samenwerking". Want dan pas kan er sprake zijn van "een integrale aanpak die door alle betrokkenen is gewenst". Aard en strekking van het protocol tonen zonneklaar hoezeer de ondertekenaars die integrale aanpak wensen. Een belangrijk uitgangspunt van de afspraken vormt de nota *Veiligheidsbeleid 1995-1998*, die staatssecretaris Kohnstamm kort daarvoor aan de Tweede Kamer zond. In het verlengde van die nota is de samenwerking tussen Binnenlandse Zaken, Justitie en de VNG voor een groot deel gericht op de speerpunten van het kabinetsbeleid: jeugd, drugs, leefomgeving en toezicht.

Jeugd Voor wat betreft het onderwerp 'jongeren en veiligheid' zullen de ondertekenaars uitvoering geven aan de aanbevelingen van de commissie-Van Montfrans. Ook zullen zij onderzoeken of er extra geld nodig is voor Halt-afdoeningen. Het huidige gemeentelijke jeugdbeleid zal op succes- en faalfactoren geïnventreerd worden. Verder zullen de maatregelen waarmee gemeenten onveiligheid door jongeren kunnen oplossen, in een handreiking worden samengebracht.

Drugs De prioriteit 'drugs en veiligheid' gaan de convenantpartners in nauwe samenwerking met het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport te lijf. Zij zullen

gemeenten, politie, justitie en hulpverlening stimuleren tot afstemming en samenwerking bij het oplossen van problemen die met drugs te maken hebben. Daarnaast komt er een gezamenlijk onderzoek naar het gemeentelijk drugbeleid, waarbij wordt ingegaan op overlastbestrijding, criminaliteit, verslavingszorg en hulpverlening. Verder zal de VNG een publicatie uitgeven die gemeenten kunnen gebruiken bij het opzetten van hun beleid. Daarin komen onderwerpen aan de orde variërend van de aanpak van veiligheids- en openbare-ordeproblemen tot de vormgeving van lokale ambulante drughulpverlening.

Leefomgeving Voor het speerpunt 'veilige leefomgeving en risicobeheersing' is afgesproken dat de fysieke aspecten van het veiligheidsbeleid meer onder de aandacht van bestuurders zullen worden gebracht. Ook zal in overleg met het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer worden bezien hoe eisen op het gebied van technopreventie in bouwverordeningen kunnen worden opgenomen en op welke wijze een nationaal certificaat 'veilige woning' kan worden ingevoerd. Daarnaast zal het brandveiligheidsbeleid worden geïntegreerd in beleidsterreinen die daar invloed op hebben. Zo zal onder meer de interactie tussen brandpreventie en het voorkomen van criminaliteit worden bekeken.

Toezicht De vierde prioriteit van het kabinetsbeleid, 'toezicht', geeft

Het bevorderen van de veiligheid in de stadswijken behoort tot de speerpunten van het convenant
Foto: Jerry Lampen

gemeenten de komende jaren veel mogelijkheden toezichthouders aan te stellen. Het ministerie van Binnenlandse Zaken en de VNG zullen er alert op zijn dat gemeenten die mogelijkheden ook ten volle benutten. Daarnaast zal het ministerie zich inspannen voor financiering van extra toezichthouders zonder opsporingsbevoegdheid, zoals stadswachten, buurtconciërges, flatwachten en toezichthouders openbaar vervoer. Ten slotte hebben de drie convenantpartners afgesproken te zullen bevorderen, dat op lokaal niveau afspraken worden gemaakt over de afstemming tussen toezicht, handhaving en opsporing en zal de VNG de verschillende vormen van toezicht en de diverse samenwerkingsverbanden met particuliere organisaties in kaart brengen.

En meer Omdat gemeentelijk veiligheidsbeleid meer omvat dan

deze vier speerpunten, is in het protocol ook over een aantal andere onderwerpen afspraken gemaakt. Een daarvan is stimuleren dat gemeenten een actieve rol spelen bij de bestuurlijke aanpak van georganiseerde criminaliteit. Dit gebeurt onder meer door het uitgeven van de leidraad *Bewust besturen* en het organiseren van workshops. Ook zal een inventarisatie worden gemaakt van de mogelijkheden die politie en openbaar ministerie hebben om gemeenten te informeren over de integriteit van potentiële contractpartners en wordt bekeken hoe die eventueel kunnen worden doorgelicht. Bovendien zullen de convenantpartners bezien hoe gemeenten met de bestaande regelgeving, voorschriften en procedures hun aandeel kunnen leveren in de bestrijding van de georganiseerde criminaliteit en of veranderingen daarvan nodig zijn.

Voor het speelautomatenbeleid bevat het protocol afspraken om gemeenten te stimuleren tot een bewuste en geïntegreerde aanpak. Zo zal onderzoek worden verricht naar de relatie tussen gokverslaving en (verwerings)criminaliteit en zullen ontwikkelingen binnen gemeenten worden gevolgd en uitgedragen. Verder staan er in het convenant voornemens over horecawetgeving, prostitutiebeleid, gedifferentieerde detentie en wijkveiligheidsplannen. Daarnaast is een aantal ondersteunende maatregelen opgesomd. Er zal regelmatig onderzoek worden verricht naar de ontwikkeling van gemeentelijk veiligheidsbeleid en de belangrijkste succes- en faalfactoren. Samenwerking binnen gemeenten zal zoveel mogelijk worden ondersteund. Via een nieuwsbrief en het organiseren van workshops en studiedagen wordt informatie uitgewisseld.

Veel Alles bij elkaar bevat het protocol een ambitieuze hoeveelheid afspraken. Het zijn er zoveel, dat ze aan sceptici misschien de opmerking "papier is geduldig" zullen ontlokken. Maar dat is niet terecht. De kracht van het protocol is dat het niet op zichzelf staat. Het is ingebed in het totale veiligheidsbeleid dat het kabinet voert. Een beleid dat inmiddels in volle gang is en waarbij gemeenten een cruciale rol vervullen. Het protocol gaat over de wijze waarop rijk en lokale overheid in het veiligheidsbeleid samenwerken en biedt gemeenten een aantal faciliteiten die hun taak vergemakkelijken. Over de uitvoering en voortgang van de afspraken zullen de convenantpartners regelmatig overleg voeren.

Artistieke criminaliteitspreventie in de hoofdstad

Creatief met tunnels

door Anton Faas

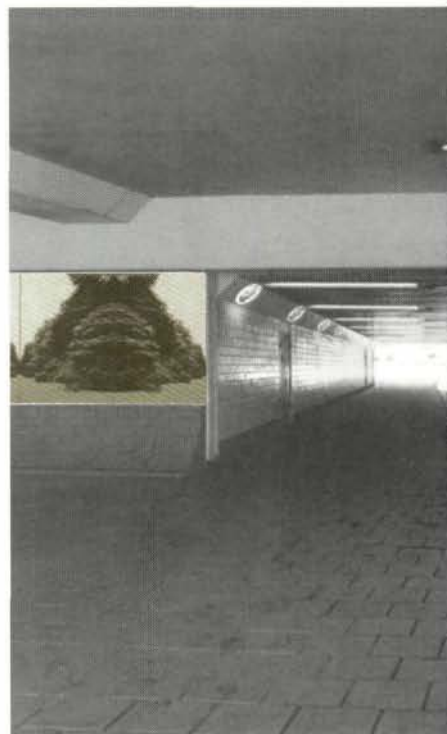
Hoe kunnen voetgangerstunnels en onderdoorgangen veiliger worden? Op deze vraag denkt men in Amsterdam een antwoord te hebben gevonden. Kunstenaars en vormgevers gaan hun partijtje meeblazen bij het opknappen van onveilige tunnels.

Amsterdam kent een rijke historie op het gebied van vormgeving, ook als het om de openbare ruimte gaat. Goede voorbeelden zijn de bruggen met beelden van architect Kramer en de ontwerpen van Berlage. Functionaliteit werd zeker nog in de eerste helft van deze eeuw sterk gekoppeld aan vormgeving. Echter, in de afgelopen decennia is er op dat gebied het nodige veranderd. Er zijn door stadsuitbreiding nogal wat onderdoorgangen (een soort ondergronds niemandsland) bijgekomen. Bovendien kwam de zakelijkheid bij het ontwerpen en bouwen voorop te staan. De aantrekkelijkheid van de openbare ruimte werd hierdoor minder.

Gevolgen De gevolgen laten zich raden: de lust om je te voet of per fiets in het ondergrondse Amsterdam te verplaatsen nam af. Moet de beeldende kunst dit probleem

oplossen? Zullen de resultaten niet verworden tot 'aardige' oplossingen die weer snel verloederen? Nee, niet als kunst op het juiste niveau wordt ingezet, met de juiste kunstenaars en vormgevers en gebaseerd op een stevig draagvlak. Voorbeelden hebben dit inmiddels aangetoond. Het onder de titel 'Kunstwerken' gepresenteerde tunnelplan bouwt voort op deze ervaringen en overwegingen.

Niemandsland Het idee om een tunnelplan te maken ontstond in een ambtelijke werkgroep die het gemeentebestuur adviseert over de financiering van buurtveiligheidsplannen. Tunnels en onderdoorgangen vielen meestal buiten deze regeling, omdat ze weliswaar de verbinding vormen tussen woonbuurten, maar zelf geen onderdeel van de buurt zijn. Misschien is dit niemandslandkarakter wel een oorzaak voor hun geringe aanzien, hun onoverzichtelijke inrichting en hun slechte onderhoudstoestand. Daardoor zijn tunnels zwakke schakels tussen stadsdelen, wijken en buurten. Maar mensen moeten er wel doorheen, of ze dat nu prettig vinden of niet. Tunnels hebben extra aandacht nodig, als het om veiligheid gaat. Nu bestonden in Amsterdam recente voorbeelden van creatieve oplossingen voor tunnelproblemen. Op die lokaties waren beeldend kunstenaars ingeschakeld. Hun creatieve oog leidde tot vandalismevaste, en voor het publiek aantrekke-

lijk oplossingen. Een goed voorbeeld is de onderdoorgang in het renovatieproject 'De Liefde' aan de Bilderdijkstraat in Amsterdam-West. De kunstenaar Daniel Buren paste daar als wandbekleding kleurige, geëmailleerde stalen platen toe die na een paar jaar nog steeds brandschoon zijn. Deze lijn wordt nu in het nieuwe tunnelplan doorgetrokken. De ontwikkeling van het tunnelplan werd toevertrouwd aan een afzonderlijke projectgroep waarin een lid van de Werkgroep Kunst Oude Stad (KOS) was vertegenwoordigd. De Werkgroep KOS is een permanent adviesorgaan dat bemiddelt bij het uitzetten van beeldende-kunstopdrachten in de openbare ruimte.

Veiligheid Hoe veilig zijn tunnels in Amsterdam? Met deze vraag zijn medewerkers van de Stichting Assistentie Produktiemiddelen, afdeling Toegepaste Kunst en Onderzoek (STAP, TK&O) op pad gegaan. Zo werd na een eerste inventarisatie duidelijk dat ruim zeventig tunnels het predikaat 'onveilig' kregen. Het onderzoeksteam (een tekstschrijver, fotograaf, architect

De auteur is werkzaam bij de afdeling ABJZ van de gemeente Amsterdam.

Tunnels hebben
extra aandacht
nodig als het om
veiligheid gaat
Foto: Gemeente
Amsterdam

en onderzoeksleider) heeft vervolgens 23 van deze tunnels in kaart gebracht. Telefonisch of persoonlijk zijn met politie, gemeentelijke instellingen, buurtorganisaties, passanten en omwonenden in totaal 131 gesprekken gevoerd. De tunnels werden tevens gefotografeerd, geschetst en beschreven. Met behulp van dit interview- en beeldmateriaal werd van iedere tunnel een profiel gemaakt.

Naast de profielen konden uit de onderzoeksgegevens ook algemene conclusies worden getrokken. Nagenoeg geen der onderzochte tunnels was vrij van klachten. Tochtig, vochtig, donker en onoverzichtelijk, vies en vaak lokaties voor criminaliteit en vandalisme. Het is allemaal waar of men denkt dat het waar is. Verder zoeken daklozen nogal eens een onderkomen in de tunnels. Kortom, in algemene zin vertonen tunnels problemen op het gebied van verlichting, bekladding, inrichting, gebruik en onderhoud.

Studieopdrachten Met deze gegevens kon een begin gemaakt

worden met het formuleren en verstrekken van studieopdrachten aan kunstenaars en vormgevers. Om het bereik van de ontwerpen zo groot mogelijk te laten zijn moesten de ontwerpen betrekking hebben op de zes meest voorkomende typen tunnels: NS-spoortunnels; ringweg-onderdoorgangen; tunnels met metro-entree of tramhalte; tunnels met entree park; brede dreef-onderdoorgangen en rechte tunnels. Tien kunstenaars uit diverse vakgebieden, ieder met hun eigen specialisatie, zijn door KOS geselecteerd op basis van hun affiniteit met de problematiek. Voor het ontwerp golden in principe geen inhoudelijke beperkingen. Wel zou het op prijs gesteld worden als het artistieke voorstel een maatschappelijke meerwaarde kon genereren. Daarbij werd gedacht aan een prettiger en veiliger gevoel bij de passant, een respectvol gebruik, minder vandalisme en bekladding, beter en vooral gemakkelijker beheer en onderhoud.

Resultaten De resultaten van het tunnelplan zijn neergelegd in een 'schetsboek' en in een reizende expositie. Het plan is enthousiast ontvangen, door de politiek, door de media, maar ook – en dat is belangrijker – door een aantal beherende instanties. Van verschillende kanten is inmiddels bereidheid getoond om gezamenlijk dit plan tot uitvoer te brengen. Het uiteindelijke succes hangt af van het aantal tunnels dat metterdaad aan een face-lift zal worden onderworpen. Om de

voortgang te kunnen volgen wordt regelmatig geëvalueerd.

Ontwerpfase De activiteiten van de projectgroep Tunnelplan hebben nog eens enkele waarheden onderstreept. Voor een effectieve aanpak van onveiligheid die samenhangt met de kwaliteit van de gebouwde omgeving of openbare ruimte is een integrale aanpak nodig. Al in de ontwerpfase van nieuwe bouwwerken zou rekening gehouden moeten worden met vandalisme en criminaliteit. Ontwerpers moeten idealiter denken vanuit de eisen die een goed beheer aan het ontwerp stelt. Is er eenmaal gebouwd, gerenoveerd of opgeknapt, dan blijkt pas hoe het gebouw, het park, de tunnel wordt gebruikt of onverhoopt misbruikt. De ontwerper, de beheerder, de toezichthouder, de politie, eventueel een bewonersorganisatie, al deze partijen zijn soms nodig om een onveilige situatie werkelijk te verbeteren. Samenhang en samenwerking zijn ook bij de uitvoering van het tunnelplan de sleutelwoorden.

Voor inlichtingen over de studieopdrachten en het boek: Amsterdams Fonds voor de Kunst, Werkgroep KOS, 020 - 624 24 43 (vragen naar Peter van der Heijden). Voor reservering expositie: STAP, afd. TK&O, 020 - 685 41 43 (vragen naar Marleen Katshoven).

Toezicht in het openbaar vervoer

Reis veilig

door Bert Bieleman en Jacco Snippe

In Groningen en Sneek zijn enkele jaren geleden een aantal maatregelen genomen om de sociale veiligheid in het openbaar vervoer te vergroten. Uit onderzoek blijkt duidelijk dat toezicht niet altijd direct tot een aanzienlijke verbetering daarvan hoeft te leiden.

Het openbaar vervoer heeft, evenals andere (bedrijfs)sectoren in Nederland, het afgelopen decennium te maken gehad met toenemende agressie. Deze agressie is niet alleen gericht tegen reizigers, maar vooral ook tegen de werknemers, onder anderen tegen personeelsleden van het Groninger Vervoerbedrijf en de Nederlandse Spoorwegen. In de steden Groningen en Sneek zijn daarom enkele maatregelen genomen om de sociale veiligheid in het openbaar vervoer te vergroten.

Het Groninger Vervoerbedrijf GVB heeft het functioneel toezicht in het busvervoer in de stad Groningen verbeterd door kaartcontroleurs en zogenoemde vervoersinformanten aan te stellen. Als aanvulling op de twee fulltime kaartcontroleurs zijn 12 parttime (25%) controleurs aangesteld, elk met uitgebreide(re)

bevoegdheden. Vervoersinformanten worden op drukke knooppunten van het stadsvervoer ingezet en verstrekken desgevraagd informatie over het stads- en streekvervoer. Deze maatregelen zijn vooral gericht op het verbeteren van de veiligheid van het eigen personeel.

Camera's Op het NS-station Sneek is het toezicht vergroot door de vestiging van een taxicentrale in een gedeelte van het stationsgebouw. Verder zijn op zowel het hoofdstation als Sneek-Noord camera's opgehangen waarvan de beelden door kantoormedewerkers van het taxibedrijf in de gaten worden gehouden. Ook houden zij toezicht op de fietsenstallingen van beide stations.

De auteurs zijn als directeur respectievelijk onderzoeker verbonden aan het sociaal-wetenschappelijk onderzoek- en adviesbureau Intraval te Groningen en Rotterdam.

Onderzoeksoepzet De door beide openbaar-vervoerbedrijven genomen maatregelen zijn onderzocht en geëvalueerd. In Groningen zijn bij alle personeelsleden en een groep busreizigers twee metingen verricht. De eerste meting in 1993 inventariseerde de aard en omvang van de objectieve en subjectieve veiligheid voordat de maatregelen van kracht waren. Door middel van de tweede meting (1994) is nagegaan op welke wijze de situatie na invoering van de maatregelen is veranderd.

In Sneek is een eenmalige meting gehouden onder de treinreizigers. Zij zijn ondervraagd over de aard en de omvang van de objectieve en subjectieve onveiligheid in en rondom beide stations en in de trein gedurende de afgelopen twee jaar. Bovendien zijn gegevens over geregistreerde delicten bij de politie en schade cijfers bij de NS over 1992, 1993 en 1994 met elkaar vergeleken. Daarnaast zijn gesprekken gevoerd met medewerkers van de diverse bij de maatregelen betrokken organisaties.

Objectieve veiligheid

Groningen Het slachtofferschap van het GVB-personeel is in een jaar tijd fors afgenomen. Tijdens de eerste meting gaf ruim de helft (56%) van het GVB-personeel aan slachtoffer van een of meer incidenten te zijn geweest, terwijl dit een jaar later 39% bedraagt. De ernstige incidenten (mishandeling, bedreiging en diefstal) blijken met name afgenomen op de buslijnen waarop kaartcontroleurs zijn ingezet.

Tegen de verwachting in blijkt kaartcontrole niet van invloed op het slachtofferschap van reizigers. Van de reizigers op buslijnen met en zonder kaartcontrole is 25% slachtoffer geweest van één of meer incidenten. De kaartcontrole blijkt met andere woorden niet van invloed te zijn op het feit dat reizigers al dan niet slachtoffer van een delict zijn geweest.

Objectieve veiligheid Sneek

Zowel in 1994 als 1993 is minder dan

10% van de treinreizigers in Sneek slachtoffer van een delict geweest. In 1994 is 2% van de treinreizigers bedreigd en 7% bestolen, terwijl in 1993 1% is bedreigd en 7% slachtoffer is geweest van diefstal. Uit de cijfers van de politie Sneek blijkt een afname van een aantal delicten. Zo is het aantal aangiften van fietsdiefstallen voor beide stations tezamen teruggegaan van 121 in 1992 tot 29 in 1994. De aangiften van vernielingen van fietsen vertonen eveneens een sterk

dalende trend. Uit een overzicht van glasschades van de NS blijkt eveneens een aanzienlijke afname. In 1992 en in 1993 bedroeg de glasschade nog ruim 10.000 gulden, in 1994 is dit gedaald tot 1.300 gulden.

Subjectieve veiligheid

Groningen Van het GVB-personeel geeft in 1993 22% aan zich weleens onveilig te voelen. Een jaar later is dit percentage afgenomen tot 15. In vergelijking met landelijke cijfers zijn deze percentages laag te noemen. Landelijk voelt 40% van het personeel van busvervoerbedrijven zich weleens onveilig. De cijfers bij de reizigers laten hetzelfde beeld zien. In 1993 zegt 20% van de reizigers zich (soms) onveilig te voelen in en rondom de bus. Een jaar later, in de nameting, geldt dit voor 12% van de reizigers. In tegenstelling tot de verwachting zijn er nauwelijks verschillen tussen reizigers op de lijnen waarop kaartcontroleurs zijn ingezet en de niet gecontroleerde buslijnen. Opmerkelijk is dat de reizigers op lijnen met relatief veel criminaliteit en overlast (de risicolijnen) zich, vergeleken met een jaar geleden, veiliger voelen; reizigers op de buslijnen met geen of weinig overlast (de niet-risicolijnen) geven daarentegen aan zich enigszins onveiliger te voelen. Opvallend is vooral de verbetering van onveiligheidsgevoelens bij de reizigers op risicolijnen waarop geen kaartcontrole heeft plaatsgevonden. Kennelijk spelen andere factoren dan de kaartcontrole een belangrijke rol bij de gevoelens van veiligheid.

Subjectieve veiligheid Sneek

In Sneek voelen de reizigers zich in 1994 beduidend veiliger op de stations dan in 1993. Twaalf procent van de reizigers die gebruik maken van station Sneek, voelt zich nu veiliger op het station dan een jaar geleden; van de reizigers op station Sneek-Noord is dat zelfs 23%. Ook uit een meting door NS onder reizigers (de zogenoemde thermograaf) blijkt dat de veiligheid van station Sneek-Noord aanzienlijk hoger wordt beoordeeld dan een jaar eerder.

Conclusie Uit de evaluatie van de veiligheidsmaatregelen in het openbaar vervoer in Groningen en Sneek blijkt duidelijk dat toezicht niet altijd direct tot een aanzienlijke verbetering van de sociale veiligheid bij de reizigers leidt. Bovendien blijken er grote verschillen te zijn tussen het feit of men slachtoffer/oogetuige was van een delict (objectieve onveiligheid) en gevoelens van onveiligheid (subjectieve onveiligheid).

Het succes van maatregelen is ook sterk afhankelijk van andere factoren. Een belangrijk aspect is het reeds bestaande niveau van slachtoffer-schap en dito onveiligheidsgevoelens. Wanneer dit reeds laag ligt, dan vergt het duidelijk verbeteren van de sociale veiligheid aanzienlijke inspanningen. Een ander aspect is de zichtbaarheid en intensiteit van de maatregel(en). Zo zijn de camera's in Sneek duidelijk zichtbaar opgehangen en wordt met bordjes aangegeven dat de stations met camera's worden bewaakt. Dit gebeurt bovendien van 's morgens

vroeg tot 's avonds laat. Bijna iedereen blijkt dan ook van de maatregelen af te weten.

In Groningen daarentegen zijn er in totaal slechts vijf volledige arbeidsplaatsen (ingevuld door 14 medewerkers) voor kaartcontrole beschikbaar, terwijl tien informanten vijf dagen per week gedurende de dagdienst werkzaam zijn. Een aanzienlijk deel van de reizigers is dan ook niet op de hoogte van de maatregelen en geeft aan nog nooit te zijn gecontroleerd en/of een vervoers-informant te hebben gezien.

Kosten-baten Bovenstaande ervaringen maken duidelijk dat het belangrijk is bij de invoering van nieuwe veiligheidsmaatregelen vooraf de mate van onveiligheid vast te stellen. Is deze relatief laag, dan dienen de in te voeren maatregelen zeer intensief en duidelijk zichtbaar te zijn. Is dit niet mogelijk dan kan men uit oogpunt van een goede kosten-baten analyse de invoering van de maatregelen beter in heroverweging nemen.

- *Ze staan ervoor. Evaluatie project verbetering sociale veiligheid NS-stations Sneek. St. Intraval, Groningen-Rotterdam, 1995. ISBN 90-72337-33-6*
- *Veilig op weg. Evaluatie veiligheidsmaatregelen Groninger Vervoerbedrijf. St. Intraval, Groningen-Rotterdam, 1995. ISBN 90-72337-32-8*

De rapporten zijn te bestellen bij Intraval-Groningen: 050 - 13 40 52, na 10 oktober 050 - 313 40 52.

Experimenteel dagprogramma Cashba geëvalueerd

Alternatief met perspectief?

door Ad Essers, Peter van der Laanen
Petra van der Veer

Maart 1992 ging in Rotterdam het project Cashba van start. Dit experimentele dagprogramma is een alternatieve straf, gericht op jongeren van 16 tot 25 jaar in de arrondissementen Rotterdam, Dordrecht en Den Haag. Het project stelt zich ten doel de sociale competentie van de jeugdige daders te verhogen en een toekomstperspectief te ontwikkelen en daarmee het overbodig maken van onacceptabel en delinquent gedrag. Onderzoek laat een positief resultaat zien, al is het weinig spectaculair.

In de tweede helft van de jaren tachtig is in Nederland een begin gemaakt met de ontwikkeling van intensieve, ambulante dagprogramma's van drie maanden. De projecten worden toegepast als alternatieve sanctie voor jeugdige daders van ernstige delicten. De programma's bestaan uit sociale en praktische vaardigheidstrainingen, arbeidstraining en activiteiten van deelnemers op stageplaatsen. Na de start van de Kwartaalkursus in

1986 voor de arrondissementen Amsterdam, Alkmaar en Haarlem, gevolgd in 1990 door het Dagtrainingscentrum (DTC) in Eindhoven, begon in maart 1992 het experiment Cashba in Rotterdam. Hiermee werd voorzien in de behoefte aan een dergelijke voorziening in de arrondissementen Rotterdam, Dordrecht en Den Haag. Hier werd namelijk een gebrek geconstateerd aan voldoende intensieve en inhoudelijk gestructureerde alternatieve sanctiemogelijkheden voor jeugdige plegers van ernstige delicten.

Deelnemers Het programma van Cashba duurt 13 weken. De deelnemers dienen iedere werkdag te verschijnen. Cashba is bedoeld voor jeugdigen van 16 tot 25 jaar die wegens een relatief zwaar vergrijp een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf van ten minste 6 weken te wachten staat. Door deel te nemen aan Cashba kunnen zij een vrijheidsstraf voorkomen of de duur ervan bekorten. De doelgroep kenmerkt zich door een tekort aan vaardigheden, een laag opleidingsniveau en een beperkt toekomstperspectief. Het programma biedt de mogelijkheid tot deelname aan zowel schoolgaande en werkende jongeren als aan jongeren zonder vaste dagbesteding. Jongeren met ernstige verslavingsproblematiek of problemen van psychiatrische aard zijn van deelname uitgesloten.

Activiteiten Cashba beoogt de deelnemers sociale en praktische vaardigheden aan te leren, zodat zij zich staande kunnen houden in de maatschappij en minder snel in problematische situaties verzeild raken. Cashba wil ook een toekomstperspectief voor de jongeren ontwikkelen, danwel zorg dragen voor het behoud daarvan bij schoolgaanden en werkenden. Individuele sociale vaardigheidstraining, praktische vaardigheidstraining en arbeidstraining zijn de drie pijlers van het programma.

Om de deelnemers het nodige houvast te bieden, hecht Cashba belang aan een duidelijke structuur: een vaste dagindeling, vaste medewerkers bij terugkerende programma-onderdelen en een consequente hanteling van regels. In het kader van de *sociale vaardigheidstraining* vindt er minstens één maal per week een gesprek plaats tussen deelnemer en trainer. Op basis van observaties geven de medewerkers – trainers genoemd – de deelnemers inzicht in eigen gedrag en de vaardigheden en de tekorten daarin. Per deelnemer worden individuele leerdoelen geformuleerd, waarbij het accent ligt op versterking van maatschappelijk aanvaardbaar gedrag.

Praktische vaardigheidstraining bestaat uit studie, techniek, sport, koken en creatieve expressie. Elke deelnemer werkt aan eigen opdrachten op zijn eigen niveau. *Arbeidstraining* staat in het kader van beroepsoriëntatie, opleidings- en arbeidstoeleiding. Bij beroepsoriënta-

De auteurs zijn verbonden aan het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum van het ministerie van Justitie.

tie staan testafnames, sollicitatietrainingen en oriëntatiebezoeken aan opleidingen en bedrijven centraal. Ter realisering van opleidings- en arbeidstoeleiding worden stagemogelijkheden aangeboden. Ieders stageprogramma is afhankelijk van vaardigheden en motivatie.

Vormingsactiviteiten zoals voorlichting en het één maal per kwartaal terugkerende survivaalkamp worden in groepsverband gevolgd.

Evaluatie Het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) van het ministerie van Justitie heeft het experiment Cashba geëvalueerd. Het accent in deze evaluatie, die medio september 1995 werd gepubliceerd, ligt op effecten van Cashba wat betreft het beperken of terugdringen van nieuwe justitiecontacten. Hiertoe zijn gegevens verzameld van 73 jongeren die tussen maart 1992 en mei 1994 naar Cashba zijn verwezen. Ter vergelijking zijn ook gegevens verzameld over jongeren die niet naar Cashba zijn verwezen, maar een vrijheidsstraf hebben ondergaan.

Enkele resultaten Cashba heeft te maken met problematische jongeren. Ruim de helft van alle deelnemers ging voorafgaand aan het programma niet naar school en had ook geen werk; schoolgaande jongeren spijbelden veel. Alcohol- en druggebruik alsmede regelmatig gokken komen veel voor onder de deelnemers.

Van de deelnemers haakte 38% voortijdig af. Dit uitvalpercentage, dat

overigens aan schommelingen onderhevig is, is hoger dan bij de doorsnee taakstraffen (12%). Dit is het gevolg van de omstandigheid dat het bij Cashba een zwaardere categorie delinquenten betreft. Bij hen is het risico op voortijdige uitval groter, zeker bij een project waar intensief toezicht op de deelnemers wordt uitgeoefend. Zondigen tegen huisregels, verzuim en nieuwe politiecontacten zijn de voornaamste uitvalsoorzaken. Van het grote aantal allochtone deelnemers – 66% van de deelnemers is allochtoon – blijken vooral Turkse en Marokkaanse jongeren meer moeite te hebben hun programma volgens plan af te ronden.

Recidive Ongeveer 60% van de deelnemers is binnen een periode van enkele maanden tot een paar jaar opnieuw in aanraking met justitie gekomen. Degenen die het programma afronden, deden het in dit opzicht beter dan de afhakers. Vergeleken met soortgelijke jongeren die een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf hebben ondergaan, is er sprake van minder nieuwe justitiecontacten en ook – als er dan toch sprake was van recidive – van minder ernstige feiten dan in het verleden. Er kan dus van een weliswaar weinig spectaculair, maar niettemin positief resultaat worden gesproken.

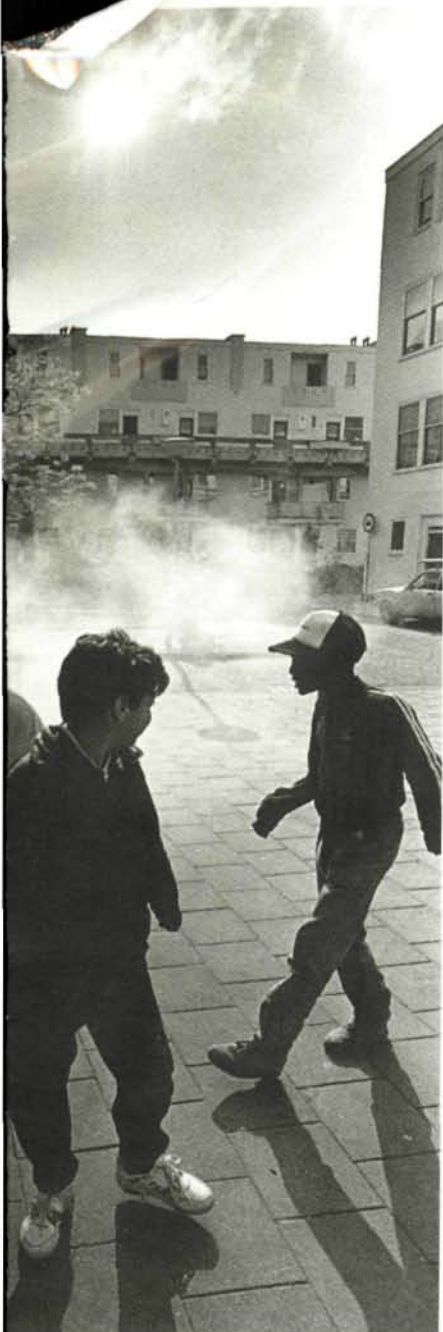
Knelpunten Een structureel knelpunt bleek de benutting van Cashba door de drie arrondissementen. De meeste deelnemers kwamen – en komen – uit de arrondissementen Rotterdam en Dordrecht. Deelname

door meisjes was tot op heden nihil. Voorts was – en is – er bij tijd en wijle sprake van onderbezetting van het project. Verwijzing naar Cashba is (te) sterk afhankelijk van de bereidheid bij slechts enkele (kinder)rechters hiertoe over te gaan. Regelmatig overleg met alle betrokkenen, dat wil zeggen (kinder)rechters, officieren van justitie, advocaten en reclasseringsmedewerkers, is van groot belang. Voortdurend moet worden gewezen

Het project Cashba wil jongeren een toekomstperspectief bieden

Foto: Jerry Lampen

op het bestaan van Cashba, zodat het bestaansrecht wordt gegarandeerd. Ten aanzien van belangrijke aspecten, zoals de woonsituatie, relaties met ouders en familie en besteding van vrije tijd, hebben zich bij de deelnemers weinig aansprekende veranderingen voorgedaan. De interventie duurt daarvoor ongetwijfeld toch te kort. Dat de successen op dit punt en op dat van de recidive gering zijn, is wellicht mede het

gevolg van het grotendeels ontbreken van enige vorm van nazorg. Na dertien weken houdt de bemoeienis van Cashba nogal abrupt op. Pas na verloop van tijd is Cashba er in geslaagd nazorg van de grond te krijgen, maar op grote schaal is dit (nog) geen haalbare kaart gebleken. Reden om in overleg te treden met andere voorzieningen, zoals jeugdreclassering en organisaties op het terrein van het JeugdWerkGarantieplan (JWG) om hierin te voorzien.

Detentie Hoewel Cashba er door het aantrekken van de juiste categorie delinquenten in is geslaagd een alternatief te zijn voor detentie, wordt detentie toch niet volledig voorkomen. De deelnemers aan Cashba blijken gemiddeld 50 dagen in (voorlopige) hechtenis te hebben doorgebracht alvorens zij aan het programma konden beginnen. Deelname leverde hen toch een besparing op van gemiddeld 35 dagen detentie.

Tenslotte Voor een aantal jongeren is deelname aan het Cashba-programma zeker zinvol. Aan zowel de praktische als de sociale vaardigheden is veelal met succes 'gesleuteld'. Het met goed gevolg afleggen van het programma alléén blijkt echter niet altijd afdoende om de positieve treden te houden. De overgang van drie maanden intensieve begeleiding naar een leefsituatie zonder enige vaste dagbesteding is groot. De kans op terugvallen in het oude 'criminele' levenspatroon is niet gering. Het

gegeven dat het aantal jongeren dat niet naar school gaat en geen werk heeft ondanks deelname aan Cashba gelijk (en aan de hoge kant) is gebleven, is weinig positief. Het verdient daarom aanbeveling nadrukkelijk te streven naar verdere uitbreiding van stagemogelijkheden ter bevordering van de ten doel gestelde opleidings- en arbeidstoeleiding. Eveneens is duidelijk dat (intensieve) nazorgactiviteiten een meer structureel karakter dienen te krijgen, zo nodig en mogelijk als verplicht reclasseringscontact en via nauwe samenwerking met en taakverdeling tussen Cashba en de (jeugd)reclassering. Zo kan Cashba een waar alternatief, met perspectief op een betere toekomst, betekenen.

Ernst van de zaak is dikwijls bepalende factor

Werken in plaats van zitten

door Eric Spaans

Sinds 1981 worden steeds meer meerderjarige wetsovertreders veroordeeld tot een werkstraf, in plaats van een korte onvoorwaardelijke vrijheidsstraf. Door maximaal 240 uur onbetaald te werken, voorkomt de dienstverlener dat hij voor maximaal een half jaar achter de tralies verdwijnt. De werkstraf is in korte tijd uitgegroeid tot een populaire sanctie. Het WODC, het onderzoekcentrum van Justitie, is onlangs nagegaan waarom en in welke gevallen zo'n werkstraf wordt opgelegd.

De werkstraf – ook wel dienstverlening of straf van onbetaalde arbeid genoemd – wordt sinds 1981 opgelegd aan meerderjarige wetsovertreders. Kort gezegd komt de werkstraf neer op de verplichting om gedurende een vastgesteld aantal uren werkzaamheden te verrichten voor een niet-commerciële instelling, zonder daar een financiële vergoeding voor te ontvangen. Door maximaal 240 uur onbetaalde arbeid te verrichten, voorkomt de dienstverlener dat hij of

zij voor maximaal een half jaar achter de tralies verdwijnt. 'Werken in plaats van zitten' dus. De werkstraf is in korte tijd uitgegroeid tot een populaire sanctie. Dit valt onder meer af te leiden uit de ontwikkeling van het aantal jaarlijks opgelegde sancties. In een periode van veertien jaar is het aantal werkstraffen gestegen van 213 per jaar (in 1981) tot ruim 12.000 per jaar (in 1994). Voor de toekomst wordt een verdere groei voorzien.

Alternatief De werkstraf is uitdrukkelijk bedoeld als alternatief voor de korte onvoorwaardelijke vrijheidsstraf. De wetgever heeft bepaald dat werkstraffen alleen mogen worden opgelegd ter vervanging van een (voorgenomen) onvoorwaardelijke vrijheidsstraf van maximaal zes maanden. Op deze wijze wordt geprobeerd korte vrijheidsstraffen zoveel mogelijk terug te dringen. Aan korte vrijheidsstraffen zitten namelijk belangrijke nadelen: ze zijn duur, leggen beslag op de schaarse celcapaciteit en kunnen leiden tot het verlies van een baan en van sociale contacten. Bij werkstraffen spelen dit soort nadelen veel minder. De veroordeelde wordt niet uit de samenleving verwijderd, maar verricht nuttig werk in en ten behoeve van de maatschappij, de tenuitvoerleggingskosten zijn relatief laag en de werkzaamheden kunnen in principe in de vrije tijd, dus naast een volledige baan, worden verricht. Deze voordelen van de

werkstraf boven de vrijheidsstraf worden evenwel alleen gerealiseerd indien de werkstraf daadwerkelijk in de plaats komt van de korte onvoorwaardelijke vrijheidsstraf. Er zijn aanwijzingen dat dit lang niet altijd het geval is.

Aanwijzingen Cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek tonen aan dat de afgelopen jaren niet alleen het aantal werkstraffen is gestegen, maar ook het aantal korte (deels) onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen. Het totaal aantal afdoeningen door de rechtbank is daarentegen vrijwel gelijk gebleven. Zo'n ontwikkeling zou zich niet voordoen indien de werkstraf altijd als alternatief voor de korte vrijheidsstraf wordt/is toegepast. In dat geval namelijk zou de toename van het aantal werkstraffen, bij een gelijk blijvend totaal aantal afdoeningen, gepaard gaan met een daling of in ieder geval het niet of nauwelijks stijgen van het aantal onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen. Onderzoek laat verder zien dat dienstverleners, wat hun justitieel verleden betreft (dat wil zeggen, aantal, aard en afdoening van

De auteur is verbonden aan het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum van het ministerie van Justitie.

Dienstverleners
– hier bezig met
het opknappen van
een kinderspeel-
plaats – verrichten
nuttig werk in en
ten behoeve van de
maatschappij
Foto: Joost van den
Broek

eventuele eerdere justitiecontacten), veel meer lijken op personen met een korte vóórwaardelijke vrijheidsstraf dan op personen met een korte onvoorwaardelijke vrijheidsstraf. Uit interviews met rechters en officieren van justitie valt bovendien op te maken dat men bij herhaling werkstraffen oplegt/eist in zaken die, gezien hun relatief geringe ernst, eigenlijk niet in aanmerking komen voor een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf. Kortom, er zijn voldoende aanwijzingen dat de werkstraf in de praktijk niet uitsluitend als alternatief voor de korte onvoorwaardelijke vrijheidsstraf wordt toegepast, maar dat zij ook lichtere sancties zoals boetes en voorwaardelijke vrijheidsstraffen vervangt.

Onderzoek Om meer inzicht te krijgen in de wijze waarop de werkstraf in de praktijk wordt toegepast, heeft het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) van het ministerie van Justitie een uitgebreid onderzoek verricht. Van de in totaal 600 personen die in 1992 een werkstraf opgelegd kregen en 600

personen die in dat jaar veroordeeld waren tot een korte vrijheidsstraf, werd het strafdossier geraadpleegd. De groep kortgestraften bestond voor een deel uit personen met een geheel onvoorwaardelijke vrijheidsstraf (61%); een straf die, volgens de wet althans, qua zwaarte overeenkomt met de werkstraf. De rest was veroordeeld tot een voorwaardelijke vrijheidsstraf; een lichtere sanctie dan zowel de werkstraf als de onvoorwaardelijke vrijheidsstraf. Wat betreft leeftijd, geslacht, geboorteland en gepleegd delict verschilden de dienstverleners en de beide groepen kortgestraften weinig van elkaar.

Verschillen en overeenkomsten Uit de strafdossiers viel een aantal interessante verschillen en overeenkomsten tussen de drie groepen te constateren. Zo namen de dienstverleners een eerste plaats in wat betreft het aantal gepleegde delicten en de aangerichte materiële schade. Toegebracht letsel kwam daarentegen bij de drie groepen even vaak voor (in 15% van de gevallen). Ten aanzien van preventieve hechtenis namen de dienstverleners

een tussenpositie in. Van de dienstverleners had bijna een kwart gedurende gemiddeld drie weken in voorlopige hechtenis gezeten. Dit is veel minder dan van de onvoorwaardelijk gestraften (bijna 50% gedurende gemiddeld zeven weken), maar veel meer dan van de voorwaardelijk gestraften (6% gedurende gemiddeld twaalf dagen). Wat betreft hun justitieel verleden leken de dienstverleners veel op de personen die een lichtere, voorwaardelijke vrijheidsstraf hadden gekregen. De dienstverleners en de voorwaardelijk gestraften waren in het verleden veel minder (vaak) met justitie in aanraking geweest dan de onvoorwaardelijk gestraften. Ook voegingen – dat wil zeggen, het tegelijkertijd afdoen van meerdere strafzaken – kwamen bij de dienstverleners en de voorwaardelijk gestraften minder vaak voor.

Ernst van de zaak Het aantal gepleegde delicten, de toegebrachte schade of letsel, het justitieel verleden en eventuele gevoegde zaken zijn verschillende elementen van een strafzaak, die gezamenlijk de ernst van de zaak bepalen. De ernst van de zaak is op zijn beurt een zeer belangrijke factor in de straftoemeting: hoe ernstiger de zaak, des te zwaarder de opgelegde sanctie gewoonlijk is. Door na te gaan in hoeverre de onderzochte werkstraffen in genoemde opzichten overeenkomen met de korte vrijheidsstraffen, kan een indruk worden verkregen van de 'vervangingswaarde' van de werkstraf. Voor het maken van deze vergelijking

zijn zogenaamde ernstscores berekend. In de ernstscores is een aantal belangrijke kenmerken van de gepleegde delicten, het justitiële verleden en de eventuele gevoegde zaken samengenomen tot één score die een indicatie geeft van de ernst van de zaak. Vergelijking van de ernstscores van de dienstverleners en de kortgestraften laat zien dat werkstraffen van maximaal 50 uur en voorwaardelijke of onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen van maximaal een maand zijn opgelegd voor ongeveer even ernstige zaken. Met andere woorden, bij deze relatief korte sancties lijkt de ernst van de zaak weinig of geen invloed te hebben gehad op de gekozen strafvorm. Bij werkstraffen van meer dan 50 uur en vrijheidsstraffen van meer dan een maand (on)voorwaardelijk valt wel een verschil te constateren.

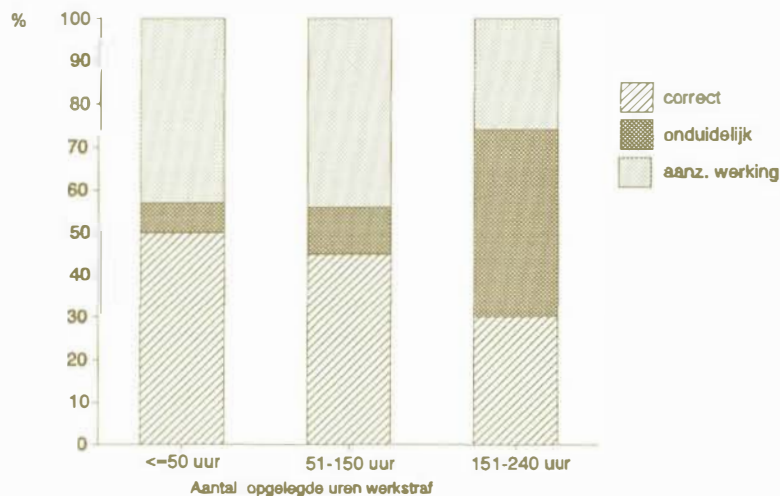
Werkstraffen van meer dan 50 uur zijn in de regel opgelegd voor ernstiger zaken dan de voorwaardelijke vrijheidsstraffen van meer dan een maand. Vergelijken we echter de werkstraffen van meer dan 50 uur met de onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen van meer dan een maand, dan kunnen we concluderen dat de dienstverleners voor minder ernstige zaken zijn veroordeeld dan de onvoorwaardelijk gestraften.

Aanzuigende werking Op basis van de ernstscores is een schatting gemaakt van het aantal gevallen waarin de werkstraf een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf verving ('correcte toepassing') en het aantal gevallen waarin er sprake was van vervanging van een voorwaardelijke vrijheidsstraf ('aanzuigende werking'). De uitkomsten van deze schatting

staan vermeld in figuur 1.

Zoals uit de figuur valt af te leiden, is ongeveer de helft van de werkstraffen van respectievelijk maximaal 50 uur en van 51 tot en met 150 uur in de plaats gekomen van een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf. In ongeveer evenveel gevallen lijkt er sprake te zijn van aanzuigende werking. In deze gevallen ligt, gezien de ernst van de zaak, een voorwaardelijke vrijheidsstraf (meer) voor de hand. Bij de werkstraffen van 151 tot en met 240 uur is het beeld minder eenduidig. Weliswaar is hier het aantal gevallen van aanzuigende werking – en daarmee het aantal 'ongewenste' toepassingen – het kleinst (28%), maar het aantal correcte toepassingen is eveneens vrij laag (30%). Wat resteert is een 'grijs gebied', bestaande uit werkstraffen die zijn opgelegd voor zaken die te ernstig waren om met een voorwaardelijke vrijheidsstraf af te doen, maar te tegelijkertijd te 'licht' om een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf te rechtvaardigen. In dit grijze gebied komt de positie van de werkstraf in het sanctiestelsel duidelijk naar voren. De werkstraf is in de praktijk niet gelijk te stellen aan de korte onvoorwaardelijke vrijheidsstraf, maar neemt min of meer een eigen positie in tussen de korte voorwaardelijke en de korte onvoorwaardelijke vrijheidsstraf.

Figuur 1: Aanzuigende werking en correctie toepassing van de werkstraf

E.C. Spaans: *Werken of zitten, De toepassing van werkstraffen en korte vrijheidsstraffen in 1992*. Arnhem, Gouda Quint, 1995. ISBN 90-387-0405-4. (WODC-reeks Onderzoek en Beleid 144).

Het Jeugd Preventie Project in Eindhoven

Er op af!

door Cor van 't Hoff

De auteur is werkzaam bij het bureau Van Dijk, Van Soomeren en Partners te Amsterdam.

"Het JPP heeft me weer op de been geholpen. Ze hebben de regelingen overgenomen. Ik kon mijn verhaal eindelijk eens kwijt." Dergelijke uitspraken zijn geen uitzondering bij het Jeugd Preventie Project (JPP) te Eindhoven. Sinds 1992 wordt probleemgedrag van jongeren er vroegtijdig gesignaleerd. En met succes, want het maakt inmiddels onderdeel uit van het Project Integrale Veiligheid.

Sinds een jaar of drie wacht men in Eindhoven niet met ingrijpen tot een jongere delicten gaat plegen. Wie probleemgedrag vertoont, heeft een goede kans om bij het Jeugd Preventie Project terecht te komen. Bijvoorbeeld jongeren die ruzie zoeken, die agressief reageren of kleine vernielingen plegen. Immers, naast deze vormen van (vaak zichtbaar) probleemgedrag is er gedrag waarbij er sprake kan zijn van nog veel meer problemen, zoals extreem teruggetrokken zijn, contactstoornissen of weglooptgedrag.

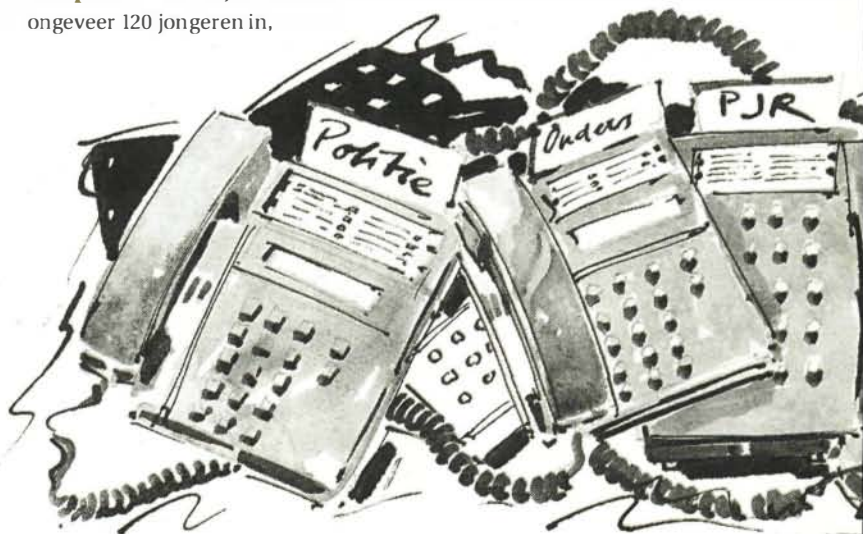
Samenwerking Een sterke kant van het JPP is de nauwe samenwerking tussen de politie en drie instellingen voor jeugdhulpverlening. De politie meldt aan, de instellingen zorgen vervolgens voor

hulp en begeleiding. De politie is de enige instantie die jongeren kan aanmelden. Hiervoor is gekozen vanuit het idee dat de politie zijn pappenheimers kent en weet wie het risico loopt in criminele sferen terecht te komen. Aan de aanmelding gaat een probleem-taxatie vooraf. Naast een coördinator zijn zes maatschappelijk werkers vanuit de bestaande instellingen naar het project gedetacheerd. Deze constructie zorgt voor deskundigheid en continuïteit. Elke maatschappelijk werker is gekoppeld aan een van de politie-afdelingen en woont daar regelmatig briefings bij waarin men elkaar informeert. Ook zijn er informele contacten.

Hulpaanbod Per jaar stromen ongeveer 120 jongeren in,

iets meer jongens dan meisjes. De maximale leeftijd voor deelname is 17 jaar, al zijn er enkele cliënten die ouder zijn. Iets meer dan een derde van de deelnemers is 12 jaar of jonger. De hulp van het project duurt niet langer dan drie maanden en is intensief. Behalve met de jongere zelf zijn er contacten met ouders, scholen en andere instellingen. Belangrijke kenmerken van het hulpaanbod zijn: snelheid, integrale aanpak, werken met een 'er-op-af'-mentaliteit en werken op basis van heldere afspraken.

Resultaten Uit het evaluatieonderzoek blijkt dat positieve resultaten zijn bereikt. Bij de start

durfde men het aan om een hard succescriterium te stellen: maximaal een derde van de jongeren die bij het JPP terecht zijn gekomen, mocht binnen een jaar in aanraking komen met de politie. Dit heeft men ruimschoots gehaald met een score van 16%.

Er moet hier wel worden opgepast voor vertekening. Er zijn cliënten ingestroomd die weliswaar probleemgedrag vertonen, maar bij wie het de vraag is of een directe relatie met delictgedrag bestaat (bijvoorbeeld kinderen onder de 5 jaar of een aanmelding vanwege aanranding). Voor het onderzoek zijn enkele uitgestroomde cliënten geïnterviewd. Het blijkt dat jongeren in het algemeen tevreden zijn over het hulpaanbod. Zij geven aan dat het beter met hen gaat en menen dat het JPP daarin de belangrijkste rol heeft

gespeeld. Dit wordt door belangrijke personen uit hun directe omgeving (ouders, een mentor, iemand van het buurtwerk) bevestigd.

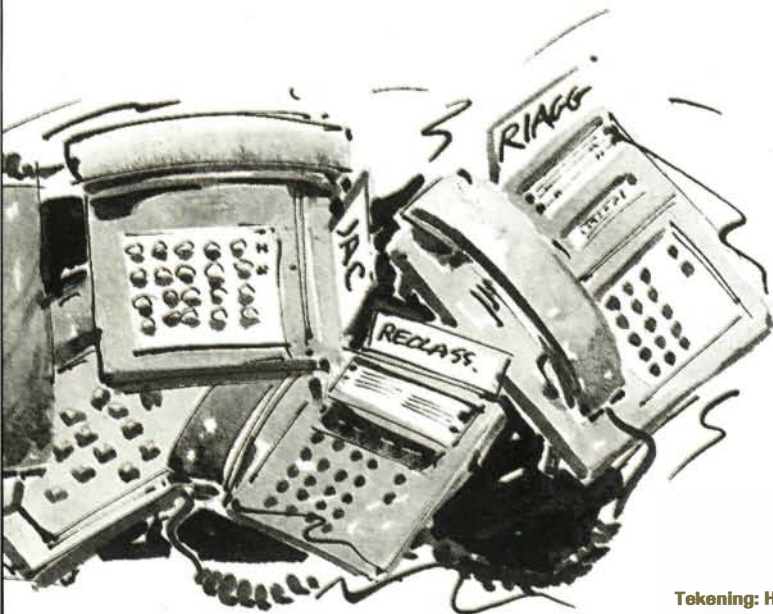
Uit registratiegegevens van 200 cliënten blijkt dat het overgrote deel van de jongeren na de hulpverlening weer zelfstandig functioneert, of is doorverwezen. In vergelijking met de situatie vooraf, zijn na de hulpverlening verbeteringen zichtbaar in het functioneren van jongeren thuis, op school en in de vrije tijd. In het algemeen oordelen de organisaties waarmee het JPP samenwerkt eveneens positief.

Kritiek Betekent dit alles nu dat er niets op het project valt af te dingen? Zoals bij bijna alle projecten kan ook op dit project kritiek worden geleverd. Een punt van kritiek is dat de doelgroep van het project in de

praktijk moeilijk is af te bakenen. Welk probleemgedrag is precies een voorbode van delictgedrag? Een project dat preventie van criminaliteit en voorkomen van afglijden naar criminele circuits ten doel heeft, moet zich richten op gedrag dat daarmee verband houdt. Zo niet, dan bestaat er een gevaar van 'aanzuigende werking' van de jeugdhulpverlening. Heldere *intake*-criteria moeten ervoor zorgen dat hulp terecht komt bij degenen die het nodig hebben.

Een tweede punt van kritiek is juist dat alleen de politie kan aanmelden, in tegenstelling tot bijvoorbeeld leerkrachten van scholen. Dit terwijl sommige problemen op school (spijbelen) vaak voorafgaan aan crimineel gedrag. Hierdoor kunnen probleemgevallen juist te lang buiten beeld blijven. Bovendien zie je dat men in de praktijk vaak een omweg gaat bewandelen: scholen gaan jongeren via de politie aanmelden.

Voortzetting Na een weging van de resultaten en de genoemde knelpunten is besloten het project na de experiment-periode voort te zetten. Het JPP is nu een onderdeel van het Project Integrale Veiligheid in Eindhoven en past daar goed in.

Tekening: Hans Sprangers

Tweede enquête over winkelcriminaliteit geeft afname van schade te zien

Aantal gedupeerde winkeliers neemt toe

door Paul Boekhoorn en Ton Eijken

Steeds meer bedrijven nemen maatregelen om criminaliteit te voorkomen. Niettemin laat bijna 11% van de vestigingen in de detailhandel dat nog steeds na. Sommige winkeliers doen nog steeds geen aangifte van diefstal, 'omdat dat toch tot niets leidt'. De detailhandel leed in 1995 bijna 1,9 miljard gulden schade door criminaliteit, een lichte daling ten opzichte van vier jaar geleden.

Dat blijkt uit een in juni 1995 gehouden telefonische enquête onder circa 1000 vestigingen in de detailhandel in Nederland. Het doel was gegevens te achterhalen over de omvang en schade door criminaliteit tegen winkels. Bovendien zijn gegevens verzameld over aangiftegedrag, genomen preventiemaatregelen en andere reacties op criminaliteit door winkeliers.

In de enquête is een zestal delicten onderzocht, die tezamen worden aangeduid als winkelcriminaliteit. Het betreft diefstal (van koopwaar en van geld/waardepapier), inbraak, graffiti, vernieling, beroving en bedreiging van personeel.

Dit onderzoek is te beschouwen als

een herhalingsmeting van een enquête die door hetzelfde onderzoeksbureau over de periode september 1990-september 1991 is uitgevoerd en waarover in maart 1992 is gerapporteerd. De enquête van 1995 (over de periode juni 1994-mei 1995) biedt de mogelijkheid de huidige situatie met die van vier jaar geleden te vergelijken.

Om te kunnen komen tot schattingen van het totale aantal delicten en de totale schade door winkelcriminaliteit in Nederland (over de periode van één jaar), zijn de uitkomsten van de enquête herwogen naar de totale populatie van Nederlandse vestigingen in de detailhandel. De resulterende gegevens zijn vervolgens geanalyseerd naar branche.

Slachtofferschap Van de winkeliers in de detailhandel is bijna driekwart (74%) het slachtoffer geworden van één of meerdere vormen van winkelcriminaliteit. In vergelijking met 1991 is het slachtofferschap onder winkeliers toegenomen: in 1991 was 63% van de vestigingen in de detailhandel slachtoffer van één of meer van de onderzochte delicten. Een belangrijk deel van de diefstallen die men in de enquête meldt, heeft overigens betrekking op vermoedens. Aangezien deze vermoedens nauwelijks door winkeliers worden geregistreerd, dient te worden opgemerkt dat de omvang en de

waarde hiervan moeilijk zijn vast te stellen.

Risicobranches Er zijn grote verschillen tussen de branches in het risico dat zij lopen om slachtoffer te worden van winkelcriminaliteit. Branches die relatief hoge slachtofferpercentages kennen zijn:

warenhuizen, genotsartikelen, doe-het-zelf, textiel en benzinestations. In deze branches is meer dan driekwart van de vestigingen slachtoffer is geworden van één of meer van de onderscheiden delicten.

Uit de slachtofferpercentages van de branches komt naar voren dat in vergelijking met 1991 sprake is van verschuivingen naar branches.

Warenhuizen scoren, net als in 1991, het hoogst, maar bij een aantal branches is het slachtofferschap gedaald (bij technische huisraad en boek- en kantoorwinkels), terwijl het slachtofferschap bij doe-het-zelf zaken, levensmiddelenwinkels en winkels voor woninginrichting en textiel- en schoeiselwinkels is gestegen. Uit de slachtofferpercentages van de branches komt naar voren dat winkelcriminaliteit niet alleen is toegenomen, maar zich ook, in vergelijking met 1991, over meerdere branches heeft verspreid.

Uit de enquête komt globaal beschouwd naar voren dat criminaliteitsrisico's toenemen met de grootte van de winkel. In vergelijking met 1991 is er wel sprake van een relatief sterke toename van criminaliteit bij kleinere vestigingen. Dit betekent dat criminaliteit bij de detailhandel zich niet alleen over meerdere branches

De auteurs zijn respectievelijk werkzaam bij het bureau Van Dijk, Van Soomer en Partners te Amsterdam en het ministerie van Justitie.

heeft verspreid, maar dat – naast de grote winkels – ook kleinere vestigingen vaker het slachtoffer worden van winkelcriminaliteit.

Omvang en schade In het totaal werden bijna 5,7 miljoen (geconstateerde en vermoede) delicten gepleegd tegen de detailhandel. Het aantal feitelijk geconstateerde delicten bedroeg in totaal circa 1,5 miljoen.

De totale directe schade van de delicten – geschat door de winkeliers zelf – bedraagt ruim 1,2 miljard gulden. Aangezien de schadebedragen door winkeliers bij benadering zijn geschat, is ook het exacte bedrag van de schades voor verschillende vormen van winkelcriminaliteit niet precies aan te geven. Het aantal delicten is in vergelijking met 1991 toegenomen, terwijl het totale schadebedrag (circa 1,2 miljard gulden), door de geringere gemiddelde schades van de delicten, iets is gedaald.

De gemiddelde schade per vestiging loopt per branche sterk uiteen.

Warenhuizen scoren daarbij het hoogst – gemiddeld 110 duizend gulden schade per vestiging – , de genotsmiddelenbranche met ruim twee mille het laagst. Als we de warenhuizen buiten beschouwing laten, wordt per vestiging in de detailhandel tussen de twee en twaalf mille schade geleden ten gevolge van winkelcriminaliteit. Uiteraard hangt de hoogte van de schadebedragen ook samen met de grootte van de vestiging.

Indien we naar de totale schade van de onderscheiden delicten kijken, dan scoren diefstal koopwaar en inbraak hoog. Voor de getroffen vestigingen waren in 1995 gemiddeld beschouwd de hoogste schadeposten ook gelegen in diefstal koopwaar en inbraak. In vergelijking met 1991 is de gemiddelde schade per delict bij slachtoffers in 1995 duidelijk gedaald voor diefstal geld, inbraak, vernieling en beroving.

Delicten Diefstal van koopwaar (winkel-diefstal) is het meest

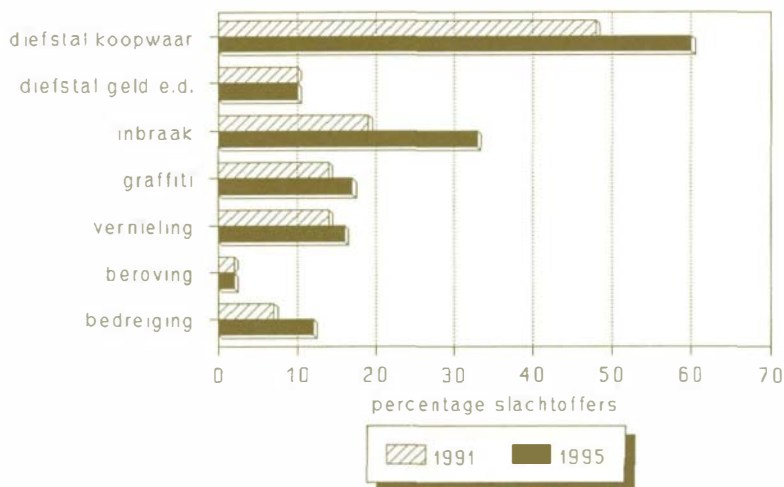
prominente delict, zowel wat betreft het percentage slachtoffers, het aantal gepleegde delicten als de opgelopen schade (circa 725 miljoen in één jaar). Met name bij diefstal van koopwaar hebben vermoedens van diefstal een groot aandeel in de schatting over de omvang van het delict.

Inbraak is, naast diefstal van koopwaar, één van de belangrijkste delicten die voorkomen bij winkeliers. Bovendien is het aantal slachtoffers van inbraken in vergelijking met 1991 toegenomen; was toen bij één op de vijf vestigingen sprake van een (poging tot) inbraak, nu blijkt dat dit bij één op drie vestigingen plaats te vinden. Vrij veel inbraken blijven overigens in een poging steken, waarbij er derhalve geen buitschade, maar wel vaak braakschade is. Ook bedreiging van personeel komt in vergelijking met 1991 meer voor. Deze vorm van criminaliteit werd nu gemeld door 12% van de vestigingen.

Aangifte De aangiftebereidheid van de winkeliers is niet hoog, al hangt dit sterk samen met het type misdrijf. Van de in de enquête gemelde delicten werd slechts 8% feitelijk aangegeven (in 1991 was dit 11%). Bij inbraak en beroving wordt er evenwel relatief vaak aangifte gedaan bij de politie, maar met name bij diefstal koopwaar, diefstal geld, graffiti en bedreiging laten men een aangifte vaak achterwege. Belangrijkste redenen om geen aangifte te doen zijn de inschatting dat het doen van aangifte geen baten oplevert en ook lijkt er sprake van een zekere berusting. Degenen die (meestal) wel aangifte doen zijn in meerderheid tevreden over de aangifteprocedure.

Preventie Winkeliers nemen diverse maatregelen om diefstal en inbraak te voorkomen. Er is een

Figuur 1: Slachtoffers van winkelcriminaliteit naar delict (1991-1995)

Winkeliers treffen bij voorkeur organisatorische en (goedkopere) technische maatregelen ter voorkoming van diefstal en inbraak
Foto: Gé Dubbelman/Hollandse Hoogte

voorkeur voor organisatorische en (de goedkopere) technische maatregelen. Zo heeft ruim de helft van de winkeliers de winkel overzichtelijk ingedeeld en roomt eenzelfde aantal kassagelden af. Daarnaast heeft ongeveer de helft het personeel geïnstrueerd. Meer kostbare (bijvoorbeeld elektronische) vormen van beveiliging worden minder vaak toegepast. Het aantal winkeliers dat preventiemaatregelen neemt is zowel ten aanzien van voorkoming van diefstal als van inbraak gestegen. De vestigingen in de branches geven per jaar gemiddeld circa f 8.000,- uit aan beveiliging. In totaal wordt, naar schatting van de winkeliers zelf, tussen de 0,6 en 1 miljard gulden per jaar uitgegeven aan beveiliging. De uitgaven voor beveiliging zijn daarmee, in vergelijking met 1991, licht gedaald.

De afname in de kosten voor beveiliging lijkt niet te corresponderen met de toename in de preventie-activiteiten. Het is denkbaar dat in de tussenliggende periode reeds meer preventie-maatregelen zijn genomen op het terrein van winkelcriminaliteit, waardoor het mogelijk is dat deze

reeds gedane investeringen zich in een later stadium hebben vertaald in een gemiddeld lagere investering in 1995. Bovendien lijkt het er op dat onder andere aan organisatorische preventiemaatregelen, die relatief weinig kosten met zich meebrengen, meer aandacht is besteed (instructie van personeel, indeling van de winkel, e.d.).

Geen maatregelen Ondanks dat het preventieniveau is toegenomen, blijkt dat gemiddeld circa 11% van de vestigingen in de detailhandel géén maatregelen neemt ter voorkoming van diefstal en inbraak. Branches die relatief weinig maatregelen hebben genomen tegen diefstal zijn winkels voor woninginrichting, boek- en kantoorbehoeften en doe-het-zelf zaken. Branches die hier positief uitspringen zijn warenhuizen, winkels voor technische huisraad en textiel- en schoeisel. Branches die relatief weinig maatregelen nemen tegen inbraak zijn met name levensmiddelenzaken en doe-het-zelf zaken (branches waar juist relatief vaak sprake is van geslaagde inbraken en relatief hoge buitenschades).

Warenhuizen en benzinestations nemen juist relatief veel preventie-maatregelen tegen inbraak (maar ook bij deze branches is relatief vaak sprake van geslaagde inbraken en aanzienlijke buitenschades per slachtoffer).

Gezamenlijke preventie

Het samenwerken van winkeliers met anderen in de preventie en bestrijding van criminaliteit is nog geen gemeengoed in de detailhandel, maar er is ten opzichte van 1991 een duidelijke verbetering merkbaar: in 1991 gaf een kwart van de detaillisten aan in dit kader contacten met naburige detaillisten te hebben, terwijl in 1995 blijkt dat circa de helft van de detaillisten nu contact heeft met andere winkeliers in het kader van de bestrijding van de winkelcriminaliteit. Bij gezamenlijke preventie betreft het veelal onderlinge alarmering, afspraken over hulp en het gezamenlijk inwinnen van advies. Bovendien is men iets vaker in contact getreden met de politie om advies te vragen over criminaliteitspreventie.

Verzekeringen Een kwart van de slachtoffers van criminaliteit ontving een vergoeding van de verzekering in verband met criminaliteitsschade, meestal ten gevolge van inbraak, soms van vernieling. Verzekeringen keerden, volgens de opgave van de winkeliers, in vergelijking met 1991 een lager bedrag aan schadevergoedingen uit, hetgeen een gevolg lijkt te zijn van de gemiddeld veel lagere schades van verschillende delicten.

Totale kosten De totale kosten van criminaliteit bestaan uit: de directe schade, de kosten van preventie en beveiliging en de verzekeringskosten. Bij elkaar opgeteld bedragen de totale kosten van criminaliteit voor de

Justitieel ingrijpen bij strafzaken rechtbanken in 1994

Kans, snelheid en zwaarte toegenomen

detailhandel in 1995 bijna 1,9 miljard gulden. Dit wijst op een lichte afname van de totale kosten van winkelcriminaliteit die in 1991 nog twee miljard bedroegen.

Bij een berekening naar de brutowinst van de detailhandel blijkt dat de kosten van winkelcriminaliteit in 1995 ruim 5% van de brutowinst in beslag nemen. In vergelijking met 1991 is hier sprake van een verlaging, aangezien deze kosten toen bijna 7% van de brutowinst in beslag namen.

Spreading Een globale vergelijking met het onderzoek uit 1991 naar criminaliteit in de detailhandel levert de conclusie op dat het aantal slachtoffers is gestegen en dat ook het totaal aantal delicten is toegenomen. De criminaliteit lijkt zich bovendien meer verspreid te hebben over alle branches en ook kleinere winkels zijn nu vaker slachtoffer van criminaliteit. De gemiddelde schade per delict/per incident is voor alle delicten echter wel (soms scherp) gedaald, waardoor de schade, zoals die door winkeliers is geschat, niet is toegenomen. Alles bij elkaar genomen kan gesteld worden dat criminaliteit tegen winkels zich verspreid heeft over een grotere groep winkels, waarbij de gemiddelde schade per incident is afgenomen. De preventieve maatregelen lijken daardoor wel effect te sorteren in het verlagen van de schade per incident, maar niet in het beperken van het aantal delicten. Met andere woorden, het is lastig de criminele activiteiten te voorkomen, maar winkeliers lijken er wel in te slagen de schade, veroorzaakt door deze activiteiten, door preventiemaatregelen te verminderen.

door Hans de Krosse, Ger Huijbregts en Ronald Meijer

De kans op justitiële interventie na het begaan van een misdrijf is in 1994 beduidend toegenomen. Ook de snelheid waarmee wordt ingegrepen is vorig jaar toegenomen. Waakzaamheid blijft echter geboden, want recent zijn er aanwijzingen dat de stijging van de interventiekans afvlakt.

Het aantal door de rechters bij de rechtbanken en door het Openbaar Ministerie in 1994 in eerste aanleg afgedane strafzaken is ten opzichte van 1990 gestegen met 6% (zie figuur 1). De grootste stijging vindt plaats bij de geweldsmisdrijven (+45%), gevolgd door economische delicten (+35%), vermogensdelicten en vernieling en openbare orde (beide ruim 5%). Een forse afname is te bespeuren bij de wegenverkeerswet (-20%). Deze afname is mede te danken aan de instelling van de transactiebevoegdheid voor de politie bij lichtere artikel 26 zaken (rijden onder invloed). Het aantal opiumwettzaken blijft constant. Gezien deze ontwikkelingen kan gesproken worden van een toename van de gemiddelde zwaarte van de zaken die door de rechterlijke macht worden behandeld. Hieraan dient dan

nog de toegenomen rol van de georganiseerde criminaliteit te worden toegevoegd. Een andere indicatie van de toegenomen zwaarte van de behandelde zaken is de trend dat steeds vaker zaken in hoger beroep worden afgedaan.

Strafrechtelijke reactie Hoe hebben het OM en de rechter op deze ontwikkelingen gereageerd: hoe staat het met de mate waarin wordt opgetreden (gentervenieerd), ofwel de interventiekans, de snelheid waarmee dit plaatsvindt en de zwaarte/aard van de strafrechtelijke sanctie. In het volgende wordt kort de situatie beschreven in 1994, afgezet tegen die in 1990. Voor de duidelijkheid: de situatie wordt beschreven vanaf het moment dat een strafzaak bij de parketten is terechtgekomen. Het opsporingstraject is dan al met succes afgesloten. Interventiekans, interventiesnelheid en zwaarte/aard van de sanctie dienen dan ook in dit licht te worden geïnterpreteerd: het gaat om justitiële interventies. De analyse richt zich op de situatie zoals die wordt aangetroffen bij de in eerste aanleg door de rechters bij de rechtbanken en door het OM afgedane strafzaken. Hieronder vallen de misdrijfszaken, maar ook de economische delicten waarvan de strafbaarstelling bij de wet Economische Delicten is geregeld. Over de hoger-beroepsfase is momenteel te weinig informatie beschikbaar.

De auteurs zijn verbonden aan het bureau Statistische Informatievoorziening en Beleidsanalyse (SIBa) van het ministerie van Justitie

Strafrecht met beleid

Kans, snelheid en zwaarte/aard van de justitiële interventie zijn aandachtsgebied van het beleid van het Openbaar Ministerie. In het beleidsplan *Strafrecht met beleid* zijn de beleidsvoornemens van het OM voor de jaren 1990 tot en met 1995 geformuleerd. Dit plan beoogt een verbetering van de kwaliteit en de effectiviteit van de rechtshandhaving. Kenmerkend voor het beleidsplan is de 'sturing op cijfers' van de diverse parketten. Strafrecht met beleid bevat onder meer de navolgende kwantitatieve doelstellingen (zie ook tabel 1 op bladzijde 28):

1. reductie van het aantal 'technische sepots' tot maximaal 5 procent van het totaal aantal afgedane zaken;
2. reductie van het aantal 'kale beleidssepots' tot maximaal 5 procent van het aantal vervolgbare zaken;
3. verhoging van het aantal 'transacties in misdrijfzaken' tot tenminste 33 procent van het aantal vervolgbare zaken;
4. reductie van de 'doorlooptijden' zodat in 1995 tenminste 75 procent van de OM-afdoeningen binnen drie maanden na ontvangst is afgedaan; een reductie van de gemiddelde 'afhandelingsduur van OM-afdoeningen' in aantal dagen.

Kans Als een interventie wordt beschouwd een zaak die eindigt in een transactie, een niet kaal beleidssepot, een schuldigverklaring of ontslag van rechtsvervolgving met maatregel. De verhouding van het totaal aantal interventies op het totaal aan afgedane zaken (exclusief overdrachten en voegingen) bepaalt de interventiekans. De interventiekans is gestegen van 66 in 1990 naar 74 in 1994. Dit is te danken aan a) de reductie van het aantal kale beleidssepots (van 27.000 in 1990 naar 11.000 in 1994; weergegeven in percentages ten opzichte van het aantal zaken dat voor sanctionering in aanmerking komt, de 'vervolgbare zaken': van 15% naar 6%), b) de toename van het aantal transacties, en c) de terugdringing van het aantal technische sepots (veelal gebrek aan bewijs; van 36.000 naar

34.500; ten opzichte van het totaal aantal afgedane zaken uitgedrukt vindt een daling plaats van 14% naar 12%).

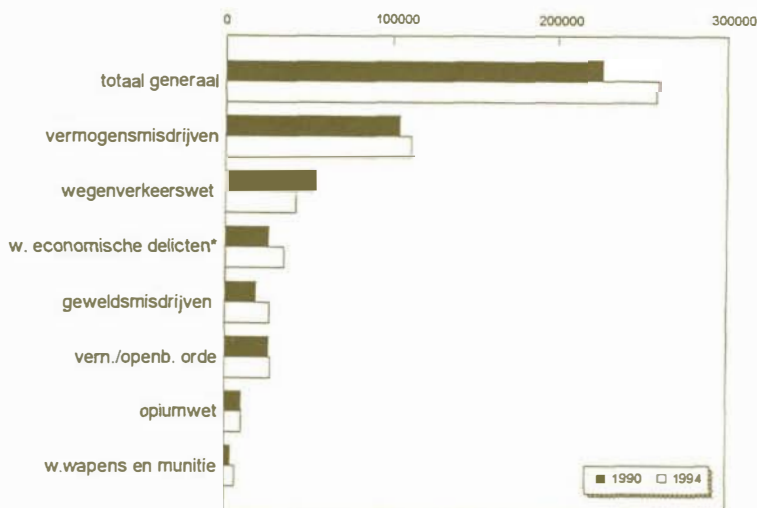
Snelheid De interventieduur wordt berekend door het verschil in dagen te nemen tussen de datum waarop een zaak die tot een interventie heeft geleid, is ingeschreven ten parkette en de datum waarop deze zaak is

afgedaan. Voor 1990 en 1991 zijn momenteel geen cijfers beschikbaar over de interventiesnelheid, zodat we de vergelijking moeten maken met 1992. De interventieduur daalt van bijna 170 dagen in 1992 naar ruim 160 in 1994. Over de doorlooptijd van alle door OM en rechter afgedane zaken (dus ook zaken die niet tot een interventie leiden) zijn wel cijfers beschikbaar over het jaar 1990. De gemiddelde doorlooptijd van zaken die door het OM zijn afgedaan, daalt van ruim 130 dagen naar ruim 120; die van zaken die door de rechter zijn afgedaan, van bijna 280 naar ruim 230 dagen.

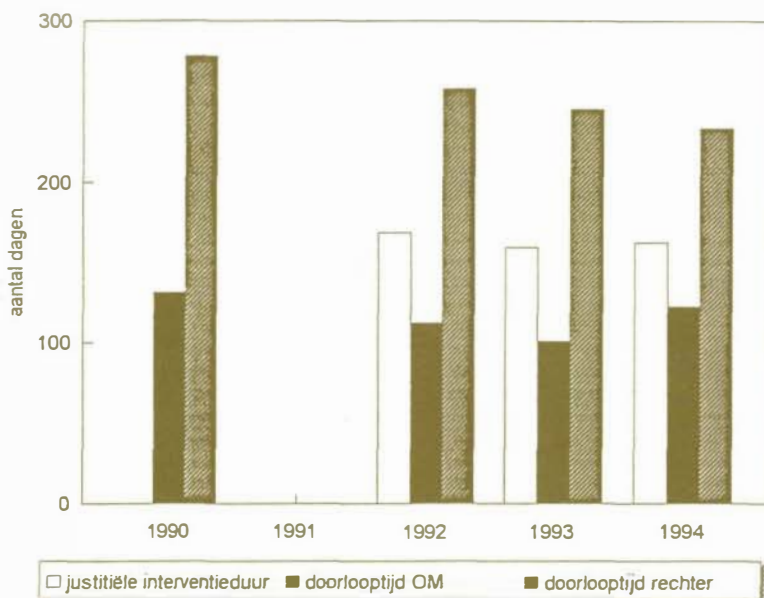
Financiële sancties Allereerst de financiële sancties. Het aantal transacties daarbij is gestegen van 51.000 naar 63.000. In percentages ten opzichte van het aantal vervolgbare zaken: van 29 naar 34. De gemiddelde hoogte van de transactie stijgt van rond de 550 naar bijna 800 gulden. Het aantal (deels) onvoorwaardelijke geldboetes stijgt van 44.000 naar 46.000.

Let wel: mogelijk is deze stijging ietwat overschat, omdat de waarde

Figuur 1: Door OM en RB in eerste aanleg afgedane strafzaken rechtbanken: 1990 vs. 1994 (Bron: 1990 CBS, 1994 Gouden Delta)

Figuur 2: Gemiddelde doorlooptijd strafzaken rechtbanken: 1990-1994
(Bron: 1990 CBS; 1992 SiBa92; 1993-94 Gouden Delta)

voor 1990 onherroepelijk afgedane zaken betreft en die van 1994 in eerste aanleg opgelegde boeten. Het aantal in eerste aanleg opgelegde geldboetes is momenteel niet beschikbaar.

De stijging van het aantal (deels) onvoorwaardelijke geldboetes is 25%, uitgedrukt ten opzichte van het aantal vervolgbare zaken: in 1994 is hierin geen verandering opgetreden ten opzichte van 1990. Het gemiddelde boetebedrag is gestegen van rond 1.100 eind jaren tachtig naar 1.600 gulden in 1994.

Overigens bedroeg het gemiddelde boetebedrag in 1990 1.300 gulden. De gemiddelde bedragen in de 1990 omringende jaren liggen echter rond

de 1.100 gulden, zodat het bedrag in 1990 als een incidentele uitschieter gekenmerkt kan worden.

Voorzichtigheidshalve is dan ook uitgegaan van een gemiddelde waarde van 1.100 gulden. De waarde over 1994 betreft in eerste aanleg opgelegde geldboeten (i.t.t. tot die van 1990) en kan dus nog veranderen.

Vrijheidsstraffen Daarnaast zijn er vrijheidsstraffen en alternatieve sancties. Het aantal (deels) onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen is gestegen van 15.000 in 1990 naar 25.500 in 1994. Het aantal vrijheidsstraffen in 1990 betreft onherroepelijk afgedane zaken. Het aantal vrijheids-

straffen opgelegd in 1994 betreft eerste aanleg en kan nog naar beneden worden bijgesteld. De uiteindelijke stijging zou dus kleiner uit kunnen vallen dan nu naar voren komt.

Het aandeel van deze vrijheidsstraffen op het totaal aan vervolgbare zaken stijgt daarmee van zo'n 12% naar bijna 15% in 1994. Overigens betreft de 12% het jaar 1989; het aandeel van de vrijheidsstraf op het totaal aantal vervolgbare zaken over 1990 is momenteel niet beschikbaar.

Vooral in 1994 is de stijging fors te noemen. In 1993 werd nog in 12,4% van de vervolgbare zaken een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf opgelegd.

Tabel 1: Achtergrondgegevens afdoening strafrechtzaken rechtbanken eerste aanleg (in procenten)
(Bron: 1990 CBS; 1992 SiBa92; 1993-94 Gouden Delta)

	1990	1991	1992	1993	1994
technische sepots (op totaal afgedaan)	14	nb	13	12	12
kale beleidssepots (op vervolgbare zaken)	15	nb	12	7	6
transacties (op vervolgbare zaken)	29	nb	33	36	34
boete (op vervolgbare zaken)	25		25	24	25
OM-afdoeningen <3 maanden (op totaal afgedaan OM)	54	nb	63	66	63

Verklarende woordenlijst

Justitiële interventie: strafrechtelijke reactie in de fase van vervolging en berechting door justitie; als een interventie wordt beschouwd een zaak die eindigt in een transactie, een niet kaal beleidssepot, een schuldigverklaring of ontslag van rechtsvervolging met maatregel.

Interventiekans: de verhouding van het totaal aantal interventies op het totaal aan afgedane zaken (exclusief overdrachten en voegingen).

Interventiesnelheid: het verschil in dagen tussen de datum waarop een zaak die tot een interventie heeft geleid is ingeschreven 'ten parkette' en de datum waarop deze zaak is afgedaan.

Vervolgbare zaken: zaken die eindigen in een beleidssepot, transactie, of schuldigverklaring.

Afdoening (OM of rechter): (eind)beslissing van het Openbaar Ministerie of rechter.

Beleidssepot (OM): het afzien van vervolging op gronden van algemeen belang ontleend.

Kaal beleidssepot (OM): een beleidssepot zonder mondelinge of schriftelijke waarschuwing en zonder overdracht naar een ander.

Technisch sepot (OM): het afzien van vervolging omdat de officier van justitie gelet op de resultaten van het opsporings- of gerechtelijk vooronderzoek van oordeel is dat een vervolging niet in een veroordeling zal resulteren.

Transactie (OM): het op grond van artikel 74 Wetboek van Strafrecht of artikel 36 van de Wet Economische Delicten voldoen aan een of meer door het OM gestelde voorwaarden, waardoor het recht tot strafvervolging in principe vervalt.

Overdracht (OM): het overdragen van een bij parket A ingeschreven strafzaak naar parket B. Bij parket B wordt dan de behandeling voortgezet.

Voeging (OM of rechter): het samenvoegen van een of meer strafzaken.

Geldboete (rechter): een van de hoofdstraffen die door de rechter kan worden opgelegd. Betreft betaling geldsom.

Nietigverklaring van dagvaarding (rechter): een dagvaarding wordt door de rechter ongeldig verklaard, indien aan bepaalde vormvereisten niet voldaan is.

Ontslag van rechtsvervolging (rechter): het tenlaste gelegde is bewezen, doch het feit is niet strafbaar dan wel de verdachte is niet schuldig (strafuitsluitingsgrond).

Schuldigverklaring (rechter): Uitspraak van de rechter waarbij het tenlaste gelegde feit bewezen en strafbaar wordt geacht en de verdachte deswege strafbaar wordt geoordeeld.

De gemiddelde duur van het onvoorwaardelijke deel van de gevangenisstraf is gestegen van 6 maanden in 1990 naar bijna 7 maanden in 1994.

Alternatieve sancties De aandacht voor alternatieve sancties is sterk toegenomen: zo neemt het aantal taakstraffen toe van 9.400 naar 16.100 (exclusief leerstraffen voor meerderjarigen) en stijgt het aantal deelnemers aan alcoholverkeerscursussen van 5.400 naar 6.500. Ook het aantal Halt-afdoeningen (een onder regie van het openbaar ministerie begeleide afdoening bestemd voor strafrechtelijk minderjarigen) is gestegen van 6.500 naar 14.000.

Conclusie Ondanks het grotere aanbod en de toenemende ernst van de strafrechtzaken bij de rechtbanken is de kans op een justitiële interventie beduidend toegenomen. Ook de snelheid waarmee wordt ingegrepen nam toe. Vaker dan voorheen wordt een vrijheidsstraf opgelegd en/of een financiële sanctie. De interventie zelf wordt zwaarder door een toename van de gemiddelde duur van de vrijheidsstraf en van de gemiddelde

hoogte van het sanctiebedrag. Ook wordt nu veel vaker dan voorheen een alternatieve sanctie opgelegd. Hierbij dient wel het volgende te worden aangetekend: de analyse beschrijft de

situatie in 1994 ten opzichte van 1990. Recent zijn er aanwijzingen dat de stijging van de interventiekans en de daling van de interventieduur afvlakt.

Wereldcongres over Community Safety voor praktijkmensen

Van 31 maart tot 3 april 1996 vindt er in Vancouver (Canada) een internationaal congres plaats met de titel 'Towards World Change: setting the stage for Community Safety'. De organisatie is in handen van het International Centre for the Prevention of Crime (ICPC) en de British Columbian Coalition for Safer Communities. Het congres is met name bedoeld voor mensen die zich in de dagelijkse praktijk bezighouden met het voorkomen van criminaliteit en/of de verbetering van (woon)buurten. Maar ook voor personen werkzaam in sectoren als woningbeheer, vrouwen-, jeugd- en jongerenwerk, onderwijs, gezondheidszorg, politie en justitie.

De congresorganisatoren streven ernaar om nog voor het jaar 2000 te komen tot activiteiten van buurten en woongemeenschappen, een progressieve sociale politiek en strafrechtvorming. Het congres heeft hopelijk de instelling van een internationaal netwerk tot gevolg, waarin mensen uit de preventiepraktijk elkaar kunnen vinden op een terrein als pro-actieve criminaliteitspreventie.

Daarnaast is het belangrijk dat er al tijdens de conferentie partnerschappen tussen personen, organisaties en/of steden worden gesloten.

Voor nadere informatie kan men contact opnemen met mevrouw Marcia B. Krawll, p/a/ Conference Office, The BC Coalition for Safer Communities. 150 - 900 Howe Street, Vancouver, British Columbia V6Z 2M4, Canada. Telefoon 00-604 669 2986, fax 00-604 688 2566.

Kijken over de grens

Het Netwerk Criminaliteit en Veiligheid organiseert op maandag 6 en dinsdag 7 november 1995 het tweejaarlijkse najaarscongres in het Carlton Square Hotel te Haarlem. Deelname is niet alleen mogelijk voor leden van het Netwerk, maar ook voor medewerkers van politie en arrondissementsparketten.

'Kijken over de Grens' is het gekozen thema, omdat veiligheid geen grenzen kent, aldus het Netwerk. 'Het begint niet bij gemeente-, regio- of landsgrenzen, noch houdt het daar op'. Het programma vermeldt daarom een aantal grensoverschrijdende onderwerpen.

Op maandag 6 november is er een plenaire bijeenkomst, waarbij onder meer verschillen en overeenkomsten in de ontwikkeling van criminaliteit en onveiligheid in Nederland en Engeland onder de loep worden genomen.

Diezelfde middag zijn er workshops, onder meer over verslavingsproblematiek, de Politiemonitor Bevolking en de organisatiestructuur van de veiligheidszorg.

De workshops vinden hun vervolg op dinsdag 7 november, welke dag een afsluitend debat kent over de vraag: 'Is er een grens aan de zorg voor veiligheid?' Inlichtingen over inschrijving worden verschaft door het secretariaat van het Netwerk op telefoonnummer 070 - 373 84 97.

Stappenschijf

Naar aanleiding van diverse reacties van gebruikers van het programma 'De Stappenschijf' is een nieuwe, meer uitgebreide handleiding geschreven. Deze is gratis en te bestellen bij de firma Van Zijp te Zoetermeer, telefax: 079 - 41 72 09.

NOVA-onderscheiding voor Jan van Dijk

Het voormalig hoofd van de Directie Criminaliteitspreventie en voorzitter van de redactieraad van SEC, de criminoloog Jan van Dijk, is in augustus van dit jaar tijdens het jaarcongres van de Amerikaanse National Organization for Victim Assistance (NOVA) op Maui, Hawaii, onderscheiden met The Stephen Schafer Award voor zijn bijdragen in de vorm van onderzoek op het gebied van slachtofferhulp en -zorg.

De prijs is namens hem in ontvangst genomen door professor Marc Groenhuijsen, voorzitter van de Landelijke Organisatie Slachtofferhulp. Van Dijk kon het NOVA-congres dit jaar niet bijwonen in verband met werkzaamheden voor de ingrijpende reorganisatie van het ministerie van Justitie. Sinds 1 september van dit jaar geeft hij officieel leiding aan de Sector Beleidsplanning en Programma's van de Directie Beleid van het ministerie.

Lezersonderzoek

Onder het motto 'de klant heeft (bijna) altijd gelijk' laat de redactie van SEC medio oktober van dit jaar een onderzoek uitvoeren onder de lezers van dit tijdschrift. Met behulp van deze telefonische enquête, die overigens elke drie jaar wordt gehouden, wil de redactie niet alleen een indruk krijgen van het profiel van de SEC-lezer, maar ook peilen waar het tijdschrift mogelijk aanpassingen behoeft. Daarnaast wordt getracht het gebruik en de bekendheid van de DCP-rapporten en de DCP-documentatie in kaart brengen.

De telefonische enquêtes vinden in de tweede helft van oktober plaats, nemen hooguit een kwartier in beslag en worden uitgevoerd door R+M, Research en Marketing te Heerlen. In totaal zullen zo'n 600 lezers worden benaderd. De redactie spreekt de hoop uit dat zij bereid zijn mee te werken en bedankt hen daar bij voorbaat voor.

Vandalismepreventie

Op donderdag 19 oktober organiseert de Stichting Onderwijs en Milieu te Nijmegen een studiedag over vandalismepreventie. Aanleiding hiervoor zijn vijf jaren van praktijkervaring met het vandalismedoorlichtproject 'De Buurt, Ons Huis'. Een dag over het betrekken van mensen bij hun directe leefomgeving: de straat, de buurt, de stad. De dag is bedoeld voor beleidsambtenaren, politici, preventie- en opbouwwerkers. Het wordt een dag van bezinnen op bestaand beleid, de uitvoering ervan en het zoeken naar nieuwe mogelijkheden.

De studiedag vindt plaats in wijkcentrum Villa Nova te Nijmegen. Nadere informatie is te verkrijgen bij Ilse Beers van de SOM, op telefoonnummer 080 - 78 92 06, telefax 080 - 78 91 16.

Autodiefstal (I)

In het Vermiste Auto Register (VAR), waarin de bestanden van de politie, de Rijkspolitie voor het Wegverkeer, particuliere opsporingsbedrijven, de verzekeraars en hun buitenlandse zusterorganisaties zijn gekoppeld, wordt een verschuiving geconstateerd in de belangstelling van auto's naar caravans en voertuigen uit de bouw. Volgens een woordvoerder van het VAR komt dat doordat deze voertuigen slecht, of helemaal niet zijn beveiligd en doordat er in het buitenland hoge prijzen voor worden betaald. Waar een dief vroeger drie dure auto's moest stelen, kan hij nu volstaan met diefstal van bijvoorbeeld een shovels.

Uit het VAR wordt ook duidelijk dat het aantal autodiefstallen voor het eerst sinds jaren niet stijgt en stabiliseert op zo'n 36.000 per jaar. Volgens de VAR-woordvoerder is dat waarschijnlijk toe te schrijven aan het steeds vaker treffen van voorzorgsmaatregelen, zoals alarminstallaties en startonderbrekers. Sinds begin 1995 is de beveiliging van dure auto's (vanaf 65.000 gulden) verplicht.

Autodiefstal (II)

De luchthaven Schiphol hoopt binnen enkele maanden te beschikken over een videocircuit dat alle parkeerterreinen en -garages bestrijkt en rechtstreeks is verbonden met het Vermiste Auto Register (VAR). De luchthaven wordt een van de eerste in Europa met een dergelijke bewaking.

Het systeem moet ook het zogeheten koud zetten van auto's tegengaan: het gebruik van een parkeerterrein om een eerder gestolen auto enige tijd te bewaren om deze later te gebruiken bij criminele activiteiten.

In aanvulling op de elektronische bewaking en in navolging van de Parking Watchers in de badplaats Zandvoort wil Schiphol ook enige tientallen Car Watchers inzetten. Zij zullen autobezitters waarschuwen hun portieren af te sluiten en geen waardevolle zaken in het voertuig achter te laten.

Schriftelijk aangifte

Inwoners van Assen hoeven sinds augustus van dit jaar niet meer naar het politiebureau voor aangifte van kleine vergrijpen, zoals vernieling en eenvoudige vormen van diefstal. Ze kunnen op verzoek een voorgedrukt aangifteformulier opgestuurd krijgen dat ze thuis kunnen invullen en gratis kunnen terugsturen. De politie van de Drentse hoofdstad hoopt hiermee de service aan het publiek te verbeteren en dat meer mensen aangifte zullen doen. Bovendien zal hiermee een reëler beeld van het criminaliteitsniveau in de stad ontstaan. Per jaar worden in Assen meer dan tweeduizend aangiften gedaan van diefstal en/of vernieling van fietsen, afvalcontainers, automerkemblem en brievenbussen.

Regionale platforms

door Edith van den Berg en
Belia Haasbroek

Het Nationaal Platform Criminaliteitsbeheersing boekt enkele successen op het terrein van de misdaadpreventie. Zo daalt het aantal overvallen zienderogen en wordt er steeds vaker op regionaal niveau samengewerkt tussen overheid en bedrijfsleven. En ruim een maand geleden is het derde regionale platform opgericht in Rotterdam.

Sinds de instelling van het Nationaal Platform Criminaliteitsbeheersing (NPC) in 1992 is een aantal criminaliteitsproblemen waarmee met name het bedrijfsleven wordt geconfronteerd, met voortvarendheid aangepakt. De aanpak van de overvalproblematiek lijkt inmiddels vruchten af te werpen. Maar ook het concept van publiek-private-samenwerking bij de beveiliging van bedrijventerreinen lijkt succesvol. Inmiddels zijn enkele tientallen stichtingen actief op dit gebied. Ook de aandacht voor het onderwerp Beroepsmoraal is toegenomen.

Doelstelling Het NPC heeft zich ten doel gesteld om nog dit jaar te

komen tot de oprichting van ongeveer zes regionale platforms criminaliteitsbeheersing. Bij gebleken succes zou dit aantal op termijn uitgebreid kunnen worden. Een Regionaal Platform Criminaliteitsbeheersing (RPC) staat het volgende voor ogen. Op regionaal niveau wordt een RPC opgericht, bestaande uit in elk geval de korpschef of diens plaatsvervanger, de (fungerend) hoofdofficier van justitie, enkele bestuurders uit verschillende gemeenten, de Kamer van Koophandel, regionale vertegenwoordigers van VNO/NCW en MKB-Nederland, vertegenwoordigers van werknemers en enkele vooraanstaande vertegenwoordigers van lokale bedrijven. Het niveau moet hoog zijn om het benodigde commitment te verkrijgen. De samenstelling zal per regio verschillen.

Dit RPC wordt ondersteund door een actief secretariaat, waarvoor in elk geval een medewerker voor een substantieel deel van zijn tijd vrijgemaakt zou moeten zijn. Waar dit secretariaat zou moeten worden ondergebracht, kan regionaal worden bepaald. Idealiter wordt dit secretariaat gedeeltelijk door de overheid bezet en gedeeltelijk door het bedrijfsleven.

Prioriteiten Regionaal dienen prioriteiten te worden gesteld. Dit kan een regionaal criminaliteitsprobleem zijn, maar ook een lokaal probleem,

indien dit in meerdere gemeenten speelt. Ook is het mogelijk dat een beproefd concept binnen de regio wordt gestimuleerd. Aansluiting met het integraal veiligheidsbeleid binnen een regio verdient de voorkeur. Ten behoeve van de aan te pakken problemen kunnen, in navolging van het NPC, stuur- of projectgroepen worden ingesteld, die concrete plannen ontwikkelen. Het regionale platform moet echter geen studieforum worden, maar een daadkrachtige 'doe-club'.

De aan te pakken probleemgebieden worden regionaal bepaald. Een Regionale Politiemonitor Bedrijven kan hiervoor een instrument zijn. De kosten voor een RPC zouden regionaal door overheid en bedrijfsleven gefinancierd moeten worden. Er zou gestreefd moeten worden naar een win-situatie voor alle betrokkenen. De voordelen voor partijen moeten daarom zichtbaar zijn.

De auteurs zijn respectievelijk beleidsmedewerker van de Stichting Beroepsmoraal en Misdadpreventie en secretaris van het Nationaal Platform Criminaliteitsbeheersing.

Containers wachten op transport in de haven van Rotterdam, het economische hart van de Maasstad. Onlangs is hier het derde regionale platform opgericht in de strijd tegen de criminaliteitsproblemen waarmee met name het bedrijfsleven wordt geconfronteerd
Foto: Freek van Arkel/Hollandse Hoogte

Autonoom De regionale platforms zijn volledig autonoom en onderhouden geen formele of hiërarchische relatie met het NPC. Uiteraard is het wel mogelijk dat wederzijdse kruisbestuiving plaatsvindt. Indien problemen het regionale niveau overstijgen en de problemen zich binnen meerdere regio's voordoen, zou dit voor het NPC aanleiding kunnen vormen om landelijk aandacht aan een dergelijk probleem te gaan schenken.

Anderzijds zou het zo kunnen zijn dat een op landelijk niveau ontwikkeld concept, zoals de ppp-constructie of de ontwikkeling van gedragscodes via de regionale platforms verspreid en gestimuleerd kan worden. Andere voorbeelden van initiatieven die regionaal ontplooid kunnen worden zijn bijvoorbeeld medewerking van het bedrijfsleven aan taakstraffen voor jeugdigen, werkgelegenheidsprojecten zoals het project Werk in

Bewaking van het verbond van verzekeraars, advisering van ondernemers (voorbeeld stichting de Spiegel of naar Engels voorbeeld Business in Community), briefing aan ondernemers over lokaal opererende criminele organisaties, enzovoort. Inmiddels zijn drie regionale platforms van start gegaan, te weten Utrecht, Rotterdam en Friesland. Met enkele andere regio's worden oriënterende besprekingen gevoerd. Het gaat daarbij om regio's waarin al een of andere vorm van samenwerking tussen overheid en bedrijfsleven bestaat of regio's die aangegeven hebben belangstelling te hebben voor een regionaal platform. Gesprekken vinden plaats in de politieregio's Groningen, Amsterdam-Amstelland, Haaglanden, Twente, Haarlem, Overijssel en Noord-Holland-Noord.

Beroepsmoraal De Stichting Beroepsmoraal en Misdaadpreventie is een onderdeel van het Nationaal Platform Criminaliteitsbeheersing (NPC). De Stichting streeft ernaar om te bevorderen dat de binnensluipende misdaad in beroepsorganisaties, overheid en bedrijfsleven zoveel mogelijk wordt tegengegaan. Een belangrijk middel hierbij is de betrokkenen bij deze organisaties – in alle geledingen – bewust te maken van de dreiging. Hierdoor wordt een attitudeversterking tot stand gebracht, zodat deze organisaties en de daar werkzame personen de weerstand kunnen verhogen tegen laakbare externe invloeden. Een van de instrumenten hierbij is het maken en gebruiken van gedrags- en/of ondernemingscodes. Deze codes kunnen de beroepsmoraal zodanig versterken dat ook crimineel gedrag dat intern kan ontstaan, wordt tegengegaan. De bewustwording van de dreiging en de mogelijkheden om het binnensluipen van criminaliteit te voorkomen kunnen zowel nationaal via de relevante organisatievormen als in regionale platforms met een brede basis binnen de samenleving bevorderd worden. Het is van groot belang dat op regionaal niveau de problematiek van externe en interne criminaliteit bespreekbaar wordt gemaakt. Daarom ondersteunt de Stichting Beroepsmoraal en Misdaadpreventie net als het NPC de oprichting van regionale platforms en geeft zij advies met betrekking tot de aanpak van beroepsmoraal en misdaadpreventie op regionaal niveau.

Voorzitter Meijer van het Platform Criminaliteitsbeheersing Rotterdam:

'De argeloosheid moet worden afgelegd'

door Edith van den Berg

In Rotterdam is op 21 augustus 1995 in aanwezigheid van minister van Justitie Sorgdrager, tevens voorzitter van het Nationaal Platform Criminaliteitsbeheersing, het Platform Criminaliteitsbeheersing Rotterdam opgericht. PCR-voorzitter Meijer, in het dagelijks leven lid van de Raad van Bestuur van de Koninklijke Nedlloyd N.V., trof in de verkennende gesprekken met betrokkenen een enigszins gedateerd beeld van de samenleving aan: 'Die argeloosheid moet worden afgelegd.'

Doel van het Platform Criminaliteitsbeheersing Rotterdam (PCR) is om de overheid, het bedrijfsleven en de vrije beroepsbeoefenaren in de regio Rotterdam te overtuigen van het belang van het nastreven van een integere bedrijfsvoering, het gevaar van infiltratie van buitenaf en het treffen van adequate beschermingsmaatregelen.

Meijer: 'De achterliggende gedachte is dat men niet meer alleen moet vertrouwen op het vangnet van de opsporing, maar preventie moet

inbouwen in de organisatie. Een van de zeven speerpunten van het PCR is om een risico-analyse op te zetten rond in- en verkoop, transacties en het aangaan van grote investeringsprojecten. Hierdoor worden de kwetsbare plekken in een onderneming bekend. Vervolgens kan de onderneming passende maatregelen in het kader van preventie treffen.'

'Uitgangspunt van het PCR is overigens wel dat de leden gebruik maken van elkaars kennis en kunde en communicatiemiddelen en netwerken. In de voorbereiding op de

officiële oprichting van het PCR bleek dat allerlei nieuwe ideeën naar voren kwamen in het met elkaar spreken over de problematiek van de criminaliteit.'

Met betrekking tot de werkwijze van het PCR staat Meijer voor ogen dat het PCR de kaders van het beleid aangeeft, maar dat vervolgens de uitwerking van de vastgestelde prioriteiten in projectteams plaatsvindt vanuit de organisaties die de platformleden vertegenwoordigen in het PCR. Er zijn zeven projectteams opgericht die elk onder leiding staan van leden van het platform.

Deelnemers aan een projectteam worden gekozen op hun kennis van het specifieke onderwerp.

De auteur is beleidsmedewerker van de Stichting Beroepsmoraal en Misdaadpreventie.

Winkelstraat in Rotterdam begin jaren zeventig: 'De samenleving is de afgelopen jaren sterk veranderd'
Foto: Foto-archief Spaarnestad

Maar heeft men wel voldoende kennis van elkaars handelswijze? 'Snelheid van onderzoek is een belangrijk preventiemiddel. Je zou je kunnen afvragen of opsporingsinstanties wel voldoende gebruik maken van de kennis die bij bijvoorbeeld advocaten, notarissen en accountants aanwezig is,' meent de voorzitter. 'Werkt men niet te geïsoleerd? Vanuit het PCR zal dan ook een discussie gestart worden met justitie, de recherche en de vrijeberoepsbeoefenaren in hoeverre een samenwerking in informatievoorziening kan leiden tot enerzijds betere adviespraktijken van de vrije beroepen en anderzijds tot een efficiëntere preventie en opsporing aan politiezijde.'

In de gesprekken die Meijer heeft gevoerd met de leden van het PCR is hem één ding sterk opgevallen: argeloosheid. 'Die moet worden afgelegd,' is Meijer's stellige overtuiging. 'De samenleving is de afgelopen jaren sterk veranderd. De beelden en het beleevingspatroon van de samenleving van pakweg twintig jaar geleden kloppen niet meer. Die dient men achter zich te laten. De houding en opinies moeten wijzigen, met inachtneming van de beginselen van de rechtsstaat. Er moet een antwoord worden gevonden op ernstige verschijnselen die de samenleving corrumperen.' Meijer geeft als voorbeeld dat het vroeger de politie was die problemen oploste, daarbij dankbaar gebruik makend van de sociale controle die er in de samenleving was. 'Het is nu zaak om de sociale controle te organiseren in de onderneming, omdat dat een verband is dat op natuurlijke wijze bij elkaar hoort en waar het uitgangspunt is dat men professioneel dient te werken. Daarbij gaat het er om dat mensen aangesproken worden op het gedrag en de verantwoordelijkheid die zij dragen. Het gaat om een adequate en onaangetaste uitoefening van de toevertrouwde functie.'

Waarom is Meijer eigenlijk bereid om tijd te steken in het PCR? 'Ik heb zowel een verantwoordelijkheid als burger, als bestuurder van een onderneming. Tezamen werken deze voor mij als een katalysator om de werkelijkheid onder ogen te zien en hiervan te leren, bijvoorbeeld op grond van de kennis die anderen inbrengen in het PCR.'

Dat kan, indien dat nodig is, best consequenties voor mijn eigen organisatie hebben. Het motiverende aan een regionaal platform is dat door gesprekken met de leden ervan en de projectgroepen duidelijk wordt dat iedereen bepaalde zorgen heeft en risico's onderkent. Maar door er juist sámen over te spreken worden nieuwe mogelijkheden gecreëerd voor een betere bescherming. Het gaat erom dat we onze argeloosheid afleggen en onze verantwoordelijkheid nemen voor actie, waarbij snelheid van essentieel belang is.'

Justitie en politie leren de fijne kneepjes van het bankwezen

In de schoolbanken

door Alle Wielenga

Medio april van dit jaar is het officiële startsein gegeven voor de opleiding Bankleer voor Justitie van het Nederlands Instituut voor het Bank- en Effectenbedrijf (NIBE). De komende jaren zullen vele officieren van justitie, advocaten-generaal en politie-officieren, belast met de bestrijding van de georganiseerde misdaad, worden opgeleid in de hoofdlijnen van de bancaire produkten en processen. Een uniek project en voorbeeld van publiek-private samenwerking pur sang.

In opdracht van het dagelijks Bestuur van het Nationaal Platform Criminaliteitsbeheersing werd medio 1993 een oriënterend onderzoek gedaan naar de knelpunten van de toen in ontwikkeling zijnde Wet Melding Ongebruikelijke Transacties, kortweg de Wet MOT. Het Nederlandse bedrijfsleven – de banken en verzekeringsmaatschappijen in het bijzonder – zouden met ingang van 1 februari 1994 te maken krijgen met een meldplicht van ongebruikelijke en verdachte transacties die in relatie zouden kunnen staan met het witwassen van crimineel geld.

Elementaire kennis Eén van de conclusies die in de eindrapportage werd getrokken, betrof het ontbreken van kennis bij politie en justitie over bancaire produkten en processen. Voor het onderzoeken van gemelde ongebruikelijke transacties zouden politie en justitie op z'n minst moeten beschikken over elementaire kennis van het financieel stelsel. De rapporteurs adviseerden gebruik te maken van de in het bankbedrijf aanwezig kennis bij het Nederlands Instituut voor het Bank- en Effectenbedrijf, het NIBE in Amsterdam. Binnen justitiekringen bleek men oren te hebben naar een dergelijk voorstel. Bovendien kon aansluiting worden gevonden met het project 'Deskundigheidsbevordering Openbaar Ministerie' onder voorzitterschap van de Amsterdamse advocaat-generaal mr R.A.M. Behling. Dit project maakt deel uit van het Plan van Aanpak Georganiseerde Criminaliteit van de ministers van Justitie en van Binnenlandse Zaken. Met de participatie van het NIBE in een deel van dit project zou het bankbedrijf de mogelijkheid krijgen actief deel te nemen in de deskundigheidsbevordering.

NIBE Het NIBE is het opleidings- en trainingsinstituut van het Nederlandse bankbedrijf, dat jaarlijks 22.000 cursisten opleidt en traint. De meeste NIBE-cursisten nemen de zelfstudiepakketten af, die zijn afgestemd op de produkten van de

Tekening:
Hans Sprangers

banken. Sinds 1991 ontwikkelt het NIBE ook opleidingen op het gebied van fraudepreventie en de bestrijding van money laundering. Financiële instellingen worden in toenemende mate het slachtoffer van criminaliteit, van fraude in het bijzonder. De afdeling Trainingen van het NIBE heeft in dat verband workshops ontwikkeld over Kredietfraude, Fraudepreventie, Bestrijding Money Laundering en Integriteit. De workshops zijn bestemd voor zowel bankmedewerkers als medewerkers van opsporingsdiensten en justitie. In deze workshops treden gastdocenten op, die het NIBE niet alleen heeft geselecteerd bij de banken, maar ook bij het Openbaar Ministerie. In een één- of meerdaagse workshop wordt theorie afgewisseld met casuïstiek: praktijkvoorbeelden die zich dagelijks in de bankwereld kunnen voordoen. De wisselwerking tussen theorie en praktijk blijkt voor dit specifieke aandachtsgebied een goede keus te zijn. De deelnemer herkent de geleerde theorie direct in de casuïstiek en kan dit plaatsen in zijn eigen werkgebied. Op deze wijze heeft het NIBE de afgelopen jaren duizenden deelnemers 'gevormd' in fraudebestrijding. Deze activiteiten bleven niet

De auteur is secretaris van de Stuurgroep Financiële Instellingen

onopgemerkt buiten onze grenzen. Bij het inspectiebezoek aan Nederland van de FATF, de Financial Action Task Force on Money Laundering kreeg de Workshop Bestrijding Money Laundering van het NIBE grote waardering van deze werkgroep.

Werkgroep-Behling Eind 1993 werd een werkgroep samengesteld bestaande uit vertegenwoordigers van het Openbaar Ministerie, het Nationaal Platform Criminaliteits-beheersing en het NIBE. In de wandelgangen kreeg de werkgroep de naam van haar voorzitter: de Werkgroep-Behling. De werkgroep inventariseerde onder de leden van het OM, politie en bij banken wat de inhoud van een opleiding voor officieren van justitie en advocaten-generaal zou moeten zijn. Het onderzoek van de werkgroep leidde tot de samenstelling van een veelzijdig opleidingsplan, waarin niet alleen aandacht werd gegeven aan het bankbedrijf in technisch opzicht, maar ook plaats was voor onderwerpen als het witwassen van crimineel geld, het functioneren van de veiligheidsafdelingen van banken en de behandeling van een omvangrijke case. Juist de

behandeling van een case, die is gebaseerd op praktijkervaringen van officieren van justitie en bankmedewerkers, fungeert als vertaalslag van theorie naar praktijk. Het banktechnische deel bestaat uit de blokken:

- het passiefbedrijf
- het actiefbedrijf
- binnenlands betalingsverkeer
- buitenlands betalingsverkeer
- het effectenbedrijf

Opleiding De opleiding bestaat uit een zelfstudiepakket en een training op locatie. Aan de hand van een studiewijzer moeten de deelnemers de opgegeven leerstof voorafgaand aan de training doornemen. Kort voor de training legt men een toets af; dit om te voorkomen, dat men onvoorbereid de training zal volgen. De vierdaagse training wordt in een conferentiecentrum gehouden, waar bij het programma ook gedurende de avonduren wordt gevolgd. Afsluitend wordt op de laatste dag een eindtoets afgenomen op grond waarvan het NIBE bij een positief resultaat een certificaat uitreikt.

Na een pilottraining in 1994 werden de ervaringen geëvalueerd en verwerkt in de definitieve versie van de opleiding Bankleer voor Justitie. Begin 1995 werd de opleiding aangeboden aan het college van procureurs-generaal en de hoofdofficieren van justitie. Vier maal per jaar kunnen leden van de beoogde doelgroep de opleiding volgen. De selectie en aanwijzing van de deelnemers vindt plaats door de hoofdofficieren van justitie. De opleidingssessies die tot heden zijn georganiseerd, zijn door de deelnemers zeer hoog gewaardeerd.

Politie en bankkennis Voor de ontwikkeling van de opleiding Bankleer voor Justitie kon men naadloos aansluiten op de initiatieven van de projectgroep Deskundigheidsbevordering OM. Doordat het accent van de projectgroep wordt gelegd bij het Openbaar Ministerie blijft de doelgroep beperkt tot het OM en een

selectie van het politiemanagement. Voor een soortgelijk project voor de politie en bijzondere opsporingsdiensten is op initiatief van de Stuurgroep Financiële Instellingen van het Nationaal Platform Criminaliteits-beheersing een voorstel ingediend bij het Advies College Criminaliteit van de Raad van Hoofdd commissarissen. Om reden van doeltreffendheid is voorgesteld de bestaande opleiding Bankleer voor Justitie als uitgangspunt te nemen voor het politie-traject. Voor de politie en bijzondere opsporingsdiensten wordt echter een gedifferentieerd aanbod van opleidingen voorgesteld op verschillende niveaus. De inhoud van de opleiding kan variëren van een globaal inzicht in het bankbedrijf tot een opleiding op HBO-niveau. Gezien de reikwijdte van dit project zijn de voorstellen ook aan de Rechterschool in Zutphen aangeboden. Onderzocht wordt in hoeverre het NIBE-opleidingspakket kan worden geïntegreerd in het huidige en nieuwe opleidingsaanbod van dit instituut.

Niet alleen bankiers Het belang van een deskundig justitie- en politie-apparaat op het gebied van het bankbedrijf wordt door de bedrijfsstakten volle onderkend. Anderhalf jaar Wet MOT heeft juist aangetoond, dat de inschatting van de rapporteurs, die medio 1993 de mogelijke knelpunten hebben geïnventariseerd, juist is gebleken. Om effectief en efficiënt de financieel-economische criminaliteit en de georganiseerde misdaad te kunnen bestrijden moeten politie en justitie anno 1995 goed beslagen aan het front verschijnen om de boeven te vangen. Naast recherche-kundige vaardigheden is de kennis van bancaire producten en processen onontbeerlijk geworden. In de toekomst zal dan ook ongetwijfeld bankkennis in het politie-onderwijs prevaleren boven Vleeskeuringswet of het Broodbesluit. Het bankbedrijf is er klaar voor!

Recente publikaties

- Bie, E. de [.. et al.] ; Stichting Intraval / Ze staan ervoor : evaluatie project verbetering sociale veiligheid NS-stations Sneek. - Groningen [etc.] : Stichting Intraval, 1995
- Bieleman, B.; Luik, A. van en G. Spierings; Intraval / Op maat regelen : plan van aanpak wijkgerichte aanpak drugsoverlast in de gemeente Groningen. - Groningen [etc.] : Intraval, 1995
- Bieleman, B. en J. Snippe; Stichting Intraval / Veilig op weg : evaluatie veiligheidsmaatregelen Groninger vervoerbedrijf. - Groningen [etc.] : Stichting Intraval, 1995
- Bighelaar, Miranda van den ... [et al.] / Onderzoeksrapport "Recreatie en veiligheid". - S.l. : s.n., 1995
- Bruins, R.G. / "Ooit eens bestolen? En, beviel het?". - Schiedam : S.n., 1995. - Scriptie Hogeschool Dierenoord
- Buys, Frank J. en Jaap van Donselaar / Extreem-rechts : aanhang, geweld en onderzoek. - Leiden : Leids Instituut voor Sociaal Wetenschappelijk Onderzoek, 1994
- Caneghem, Marc van / Situationele preventie : definitie, situering en technieken. - Gent : Politie stad Gent, 1994
- Europese Commissie, Directoraat-Generaal v Werkgelegenheid. Arbeidsverhoudingen en Sociale Zaken / Europees initiatief voor de preventie van Stedelijke Criminaliteit en voor de sociale herintegratie van ex-delinquenten 1995 : Gids en formulier voor aanvragen. - Brussel : Europese Commissie
- Franssen, Margreet / Zicht op vrouwenhandel : een methodiek van geïntegreerde begeleiding van slachtoffers van vrouwenhandel. - Utrecht : Uitgeverij SWP, 1994
- Gemeente Dordrecht / Stedelijk jaarbeeld 1994. - Dordrecht : Gemeente Dordrecht, 1995
- Gemeente Nieuwegein; Stadswacht Nieuwegein; STOGO Utrecht / Evaluatie stadswachten Nieuwegein 1992 - 1994. - Nieuwegein : Gemeente Nieuwegein, 1994
- Helsdingen, Gerrie en Esther de Kleuver / Drugsrunners en -toeristen : strategische analyse. - In: Modus 4 (1995) nr. 2, p. 6-8
- Kesteren, Paula en Ger Homburg; Regioplan, onderzoek, advies en informatie B.V. / Fietsdiefstal : onderzoek naar de dagelijkse praktijk van fietsdieven. - 's-Gravenhage : Directie Criminaliteitspreventie, Stafafdeling Informatievoorziening, 1995

Documentatie

In elk nummer van SEC wordt aandacht besteed aan documentatie rond een bepaald thema, meestal aansluitend op hetgeen aan de orde komt in de rubriek 'Crimi-trends'. Ook wordt een overzicht gegeven van recente, praktijkgerichte publikaties op het terrein van de criminaliteitspreventie, slachtofferhulp, particuliere beveiliging, reclassering, jeugdzorg en -bescherming. Deze overzichten kunnen slechts een klein deel hiervan weergeven. De PJR-documentatie kent daarom een lezers-service; zij biedt hen de mogelijkheid uitgebreide literatuuroverzichten van thema's rond de criminaliteit toegezonden te krijgen.

De PJR-documentatie houdt zich uiteraard ook aanbevelen informatie te ontvangen van lezers of instellingen, die over een aspect van criminaliteit gerapporteerd hebben. Naast wetenschappelijke rapporten zijn ook (voortgangs-)verslagen van criminaliteitspreventieprojecten bijvoorbeeld in gemeenten, bij clubs, op scholen en in winkelcentra zeer welkom. Voor zowel het aanvragen van literatuurlijsten of het toesturen van rapporten, verslagen en/of onderzoeken kan men terecht bij Marleen Kouwenhoven en Alfred Hakkert. PJR-documentatie (kamer H 925), Postbus 20301, 2500 EH Den Haag. Bellen kan ook: 070 - 370 6555/6540. PJR-rapporten (evenals die van de voormalige DCP) kunnen voor zolang de voorraad strekt ten behoeve worden toegezonden. Overige publikaties worden uitgeleend tot een maximum van vijf per aanvraag.

WODC

Voor sociaal-wetenschappelijke publikaties op het terrein van criminaliteitspreventie, slachtofferzorg en particuliere beveiliging, alsmede op het terrein van het strafrecht, de strafrechtspleging, de criminologie, het gevangeniswezen, de reclassering, de jeugddelinquentie en de politie kan men zich wenden tot de afdeling documentatie van het WODC. Postbus 20301, 2500 EH Den Haag, telefoon 070 - 370 6553/6656.

- Kingma, J. en H.J. Klasen (red.) / Capita selecta uit de registratie van letsels en ongevallen 1970 t/m 1993 : 1. Aetiologie van elleboogletsels. 2. De constructie van een ordinale schaal voor het bepalen van manuele preferentie. - Groningen : Academisch Ziekenhuis, Sectie Traumatologie, afdeling Chirurgie, 1995
- Korps Landelijke Politiediensten / Jaaroverzicht 1994. - Driebergen : Stafafdeling Communicatie KLPD, 1995
- Landelijk rapport politiemonitor bevolking : meting 1995 / B&A-groep; Intomart; NIPO. - Den Haag : SDU, 1995
- Lemmers, Frans / Maatwerk bij justitiële drang en hulpverlening voor verslaafde overlastveroorzakers effectief. In: Overlastpost 1 (1995) nr. 1 (april), p. 14-15
- Leuw, Ed. en M. Brouwers / AVC-proloog : een effectevaluatie. - 's-Gravenhage : Ministerie van Justitie, Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum, 1995
- Ministerie van Binnenlandse Zaken / Nota veiligheidsbeleid 1995 - 1998 : veiligheid door samenwerking. - 's-Gravenhage : Ministerie van Binnenlandse Zaken, 1995
- Mulder, Frederiek / Overlast, en wat doet de regering daar aan? In: Overlastpost 1 (1995) nr. 1 (april), p. 2-3
- Pronk, Tineke; Pelt, Coert van / Schade- en conflictbemiddeling in Almelo. - In: Opportuun 1 (1995) nr. 9 (maart), p. 3
- Rood-Pijpers, E. [.. et al.] / Preventie van jeugdcriminaliteit in een grote stad. - Arnhem : Gouda quint; Rotterdam : Sanders instituut, 1995
- Schoehuys, Nel / Criminaliteitspreventie in de zorgsector : een onderzoek naar de samenwerking tussen politie en zorginstellingen. - Amsterdam, s.n., 1994. - Scriptie Vakgroep Criminologie Universiteit van Amsterdam
- Teunissen, Dick ... [et al.] / Nieuwe kansen : deel I : over een Heerlense aanpak van binnenstadproblemen. - Heerlen : Regiopolitie Limburg Zuid, District Heerlen, 1995
- Verheggen, P.P. en Keip, H.F.J.; Motivaction / Buro's slachtofferhulp : een kwantitatief tevredenheidsonderzoek onder ex-cliënten in opdracht van de Vereniging Landelijke Organisatie Slachtofferhulp : Tabellenboek. - Amsterdam : Motivaction, 1995
- Waard, Jaap de / Functioneel toezicht heeft succes : inventarisatie van vormen, omvang en effect. In: Juist, nr. 9 (juni), p. 11-12

Alternatieve Sancties/Werkstraffen

- Aantallen taakstraffen 1994. In: Delikt en Delinkwent 25 (1995) nr. 6 (juni), p. 670
- Baardemans, Water / "Iedereen terug naar de Cas": Zutphen discussieert over taakstraffen. In: Vrijspraak 8 (1994) nr. 8 (dec.) p. 24-25
- Balkema, J.P. / Alternatieve sancties in plaats van en tijdens de detentie. In: Justitiële Verkenningen 19 (1993), nr. 9 (dec.), p. 80-88
- Belksma, L.M. / Een andere straf doet wonderen? : Inventarisatie van de literatuur over alternatieve sancties. - Den Haag : Ministerie van Justitie, directie Jeugdbescherming en Reclustering, afdeling beleidsontwikkeling, 1993
- Berg, A. van den / Opgesloten in het alternatief : De rechtspositie van de 'alternatief' gestrafte. In: Justitiële Verkenningen 19 (1993), nr. 9 (dec.), p. 111-127
- Berg, A. van den / Rechtspositionele ontwikkelingen bij de oplegging en omzetting van alternatieve straffen. In: Sancties 1995 nr. 2, p. 90 - 100
- Boosten, C.A.M. en E.J. Slis; Informatie & onderzoek / Alcohol en geweld project ; "effectevaluatie". - Enschede : Informatie & Onderzoek, 1995
- Commissie Heroverweging Instrumentarium Rechtshandhaving; voorz. F. Korthals Altes / Het recht ten uitvoer gelegd : oude en nieuwe instrumenten van rechtshandhaving. - Den Haag : Ministerie van Justitie, 1995. Met literaturopgave.
- Essen, G. van / OCAS' laatste : een erfenis zonder testament. Sancties 1994 nr. 6, p. 329-333
- Junger-Tas, J. / Alternatieven voor de vrijheidsstraf : een internationaal overzicht. In: Justitiële Verkenningen 19 (1993), nr. 9 (dec.), p. 128-158
- Junger-Tas, J. ; Ministerie van Justitie, DGJD / Alternatieven voor de vrijheidsstraf : Lessen uit het buitenland. - Arnhem : Gouda quint, 1993

Foto: Marian van der Veen-van Rijk

- Junger-Tas, J. / Vernieuwing en behoudzucht in het strafrecht : de ontwikkeling van alternatieven voor de celstraf. In: Justitiële Verkenningen 20 (1994), nr. 2 (mrt.), p. 22-24
- Kosto, A. / Straffen buiten de muren. In: Justitiële Verkenningen 20 (1994), nr. 2 (mrt.), p. 8-21
- Laan, P.H. van der / Het publiek en de taakstraf. In: Justitiële Verkenningen 19 (1993), nr. 9 (dec.), p. 89-110
- Laan, P.H. van der / Een andere toepassing van taakstraffen van jeugdigen. In: Justitiële Verkenningen 19 (1993), nr. 9 (dec.), p. 39-61
- Lemmers, Frans / Maatwerk bij justitiële drang en hulpverlening voor verslaafde overlastveroorzakers effectief. In: Overlastpost 1 (1995) nr. 1 (apr.), 1995
- Leuw, Ed. en M. Brouwers / AVC-proloog : een effectevaluatie. - 's-Gravenhage : Ministerie van Justitie, Wetenschappelijk Onderzoek en Documentatie Centrum, 1995
- Ploeg, G.J. en A.P.G. de Beer / De inpassing van de taakstraf. In: Justitiële Verkenningen 19 (1993), nr. 9 (dec.), p. 7-38
- Ploeg, Gerhard / Taakstraffen : de stand van zaken. In: Proces 74 (1995) nr. 6 (juni) p. 106-109
- Pol, U. van de / Juridische contouren van nieuwe sancties. In: Justitiële Verkenningen 19 (1993), nr. 9 (dec.), p. 62-79
- Poorter, B. de ... [et al.]; Kingma, Albert / Nieuws van het projectbureau. In: Taakstraffen 1995, nr 3 (juli), p. 6-7
- Spaans, E.C. / Appels en peren : een onderzoek naar de recidive van dienstverleners en kortgestrafte. - Arnhem : Gouda quint, 1994
- Theelen, J.[et al.] / Straffe taken : Studiedag 12 november 1993. - Den Bosch : Nederlandse Federatie van Reclusteringinstellingen, 1994
- Trompert, Harry / Dader in beeld. - Alphen aan den Rijn : Samsom, 1994
- Wijngaarden, Ricardo / Tien jaar : bureau alternatieve sancties voor minderjarigen Amsterdam. - Amsterdam : Bureau coördinatie alternatieve sancties minderjarigen, 1993

Een gratis abonnement op SEC

Het tijdschrift SEC is een uitgave van de Dienst Preventie, Jeugdbescherming en Reclassering (PJR) van het Ministerie van Justitie, in samenwerking met het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC). Het blad beoogt de uitwisseling van

ervaringen op het gebied van de criminaliteitspreventie te bevorderen, teneinde activiteiten op dat gebied te stimuleren.

Publikatie van artikelen geschiedt onder verantwoordelijkheid van de redactie (met uitzondering van ingezonden brieven in de rubriek 'SECond Opinion'). Opname van een artikel in het tijdschrift betekent niet dat de inhoud ervan het standpunt

van de Minister van Justitie weergeeft. SEC wordt verspreid onder diegenen die werkzaamheden verrichten op het terrein van de criminaliteitspreventie. Abonnementen zijn kosteloos en kunnen alleen schriftelijk – onder duidelijke vermelding van naam en functie – worden aangevraagd bij de SEC-redactie, Postbus 20301, 2500 EH Den Haag. Het blad wordt uitsluitend gezonden naar **werkadressen**.

Het fruitvliegje

Als we wat meer te weten willen komen over een veelvormig verschijnsel – zeg: de natuur, de mens of de winterjas – dan is het **handig** het veld van onderzoek in te perken tot een geschikte voorbeeldvorm. Biologen bijvoorbeeld onderzoeken graag de *Drosophila Melanogaster*, het fruitvliegje. Of het nu gaat om geslachtsdrift, de terminale interactie tussen krant en vlieg of de waan van het creatio-nisme, de bioloog wendt zich tot het fruitvliegje. Dat heeft grote voordelen: honderden onderzoekers zijn zo voortdurend bezig met één nauwomschreven levensvorm, er worden geen appels met peren vergeleken, er is een accumulatie van kennis. Dat resulteert dan in het vinden van **elementaire** mechanismen die vervolgens zeer breed toepasbaar blijken.

Hoe anders is de situatie op het gebied van de criminaliteit: de een **verdiept zich** in de werkwijze van de professionele fietsendief, een tweede bestudeert de motieven van het minderjarige HEMA-diefje, een derde onderzoekt grensoverschrijdende belastingfraude door multinationale ondernemingen, een vierde zoekt naar erfelijke factoren bij brandstichters.

Het gevolg is een pandemonium van verklaringen, scholen en theorieën. Uit de warboel losse – vaak onderling strijdige – bevindingen, kan **iedereen** wel voedsel voor zijn eigen stokpaardje vinden. En vervolgens op zijn stokpaardje weer zijn uitgesleten pad opdraven.

Het lijkt me zeer **nuttig** dit **biologenidee** over te nemen. Een vraagstuk is dan: wat is het fruitvliegje van de criminaliteit? Als ik een voorzet mag doen, dan stel ik voor: het wereldje van het betaalde voetbal.

Wilt u iets weten over racisme? Beluister eens wat 'honderden keren per week op het veld wordt geroepen'. Geïnteresseerd in mensenhandel? Bekijk de transfers van voetballers eens. Wilt u iets weten over georganiseerde **criminaliteit**? Bestudeer eens **die** wedstrijden waarbij bestuurders, managers, trainers, keepers en andere spelers in hechte samenwerking zorgen voor de afgesproken uitslag. Geweld? Wat zoekt u: elleboogstoten, verbrijzeling van

knieën, verminking van enkelbanden, kopstoten, hersenschuddingen? Van eenvoudige tot zeer zware mishandeling, het is allemaal volop uit voorraad leverbaar. Verstoringen van de openbare orde? Op verzoek zijn overzichten van 'risicowedstrijden' leverbaar. Inbraak? Praat eens met een willekeurige kantinebeheerder. Fiscale fraude? Bestudeer eens hoe spelerstransacties in het werk gaan. Vermenging van de onderwereld met de 'bovenwereld'? Steek uw hoofd eens in een goedgekozen skybox. Vervalsingen? Koop eens zwarte kaartjes op het Stadionplein.

Zo valt er nog wel meer op te sommen, maar ik moet bekennen dat ik dit idee een **tijd** lang voor **mij** heb gehouden vanwege een ommissie. De zedendelicten. Het Nederlands elftal mag dan wel eens na een mooie overwinning in een zwembad zijn aangetroffen samen met een aantal vreemde dames, strafrechtelijk ging men daar waarschijnlijk toch niet buiten zijn boekje. Zouden er dan toch smetten zijn waar het betaalde voetbal vrij van is?

Uit deze laatste optimistische droom werd ik niet lang geleden geholpen door een **krantebericht**. Daarin werd gemeld dat een 57-jarige topbestuurder van de KNVB-sectie Betaald Voetbal in voorarrest is genomen, op verdenking zich vergrepen te hebben aan een 26-jarige secretaresse. Je kan het zo abject niet bedenken of het is kennelijk wel in de voetballerij te vinden.

Ter studie van het kwaad in de wereld hebben we hier dus een adequate microkosmos beschikbaar. Wordt **mijn** voorstel aanvaard en richten de onderzoekers hun aandacht binnenkort massaal op het voetbal, dan heb ik wel een stille hoop. Moge dan ook snel aanwijzingen worden gevonden voor werkelijk effectieve **criminaliteitspreventie**. Dan kan misschien nog net de schoonheid van het voetbal worden gered van de smerigheid waarbinnen het nu moet probereren te overleven.

SECondant